

กรรมกรรมพื้นบ้าน ของ โสภ:

ดตีธรรม จาก / พคย พื้นบ้าน
ศ. สอิท มูร.

โดย

สัสมทรง จัสมการสุเทพ

ห้องสมุดรัตนธรรมา

ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ห้องสมุด

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

คำนำ

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า วรรณกรรมพื้นบ้านของไทยประเภทเพลงพื้นบ้าน กำลังเสื่อมความนิยมลง ตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนไป ทั้งที่วรรณกรรมประเภทนี้ ยังมีประโยชน์ และมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก เป็นสิ่งแสดง ถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี และคตินิยมในการดำรงชีวิต ซึ่งอาจนำมาใช้เป็น แบบอย่างในสังคมปัจจุบันได้

คณะผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะได้ รวบรวม ค้นคว้า วิจัย ถึง "คตินิยมจากเพลงพื้นบ้านจังหวัดสิงห์บุรี" เพื่อคงไว้ซึ่งวรรณกรรมประเภทนี้ต่อไป และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยครั้งนี้คงจะมีประโยชน์บ้างพอสมควร

สมทรง จันทรสุเทพ หัวหน้าคณะ
ดุष्ฎี สีตลวรารักษ์
ดำรงค์ ปิ่นทอง

สารบัญ

บทที่ 1

หน้า

บทนำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
การดำเนินการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
นิยามศัพท์เฉพาะ	2

บทที่ 2

ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	
ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตกรรม	3
จิตกรรมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่	5
จิตกรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหา	13
จิตกรรมเกี่ยวกับการตระหนักรู้ต่อความดี	18
จิตกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีกว่า	19
จิตกรรมกลุ่มสั่งการแห่งตน	23

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย	
ลำดับขั้นในการดำเนินการวิจัย	33

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล	
การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล	35
การจัดหมวดหมู่เพลงพื้นบ้าน	35
วิเคราะห์หัตถกรรมที่มีอยู่ในเพลงแต่ละเพลง	37
จำแนกจิตกรรม	68
เปรียบเทียบจิตกรรมในเพลงพื้นบ้านแต่ละหมวดหมู่	74

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่มนุษย์รวมกันอยู่เป็นสังคม มนุษย์ก็เริ่มสะสมและถ่ายทอดความคิดซึ่งกันและกันทั้งภายในยุคเดียวกันและจากยุคก่อนมายุคหลัง ความคิดดังกล่าวได้แก่วัฒนธรรม วิธีการดำรงชีวิต ความเชื่อ หลักยึดในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆที่พบในชีวิตประจำวันซึ่งได้แก่กิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับวิถีถ่ายทอด ในยุคที่การบันทึกยังไม่แพร่หลายนั้น มักเป็นการบอกเล่าปากต่อปากในรูปผูกเป็นเรื่องราว คือ นิทาน ชาดก ตำนาน และในรูปปรอຍกรอง คือ เพลง สุภาพิต คำพังเพย

เพลงพื้นบ้าน เป็นวิธีหนึ่งของการถ่ายทอดคตินิยม โดยมีกำเนิดขึ้นในโบราณกาลและถ่ายทอดกันมาเนิ่นนานจนยากต่อการสืบกันที่มาก มีการขยายความตัดความจากความเดิมตลอดเวลา ในปัจจุบันเราจะพบว่าชีวิตในสังคมวนวายสืบกันไปด้วยปัญหาต่างๆมากกว่าชีวิตในสังคมยุคก่อนๆ และเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาเหล่านั้น ไม่ว่าจะปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆที่เกิดขึ้นนั้นมิได้เกิดขึ้นโดยตัวของมันเอง แต่เกิดขึ้นจากการกระทำของสมาชิกทุกคนในสังคมนั้นเอง เมื่อสืบสาวต่อไปก็จะพบว่าการกระทำของบุคคลนั้นมีสาเหตุมาจากความคิด ความเชื่อ หรือปรัชญา หรือคติในการดำรงชีวิตของแต่ละคน จึงน่าจะได้อธิบายว่าผู้คนในอดีตกาลมีการดำรงชีวิตอย่างมีปัญหาน้อยนั้น มีคตินิยมอะไรในการดำรงชีวิต

การศึกษาถึงเพลงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดคตินิยมวิธีหนึ่งนี้ มีการถ่ายทอดกันต่อๆมาด้วยวิธีร้องเล่นซึ่งนับวันจะสูญหายไปจากความทรงจำของคนไทยในยุคปัจจุบัน มีบทเพลงและวิธีการร้องเล่นใหม่ๆเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งอาจเนื่องมาจากอิทธิพลหลายประการที่เกิดขึ้นในสังคม ความเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยดังที่ได้อธิบายมาแล้ว จึงน่าจะได้มีการศึกษาถึงคตินิยมเดิมที่ถ่ายทอดทางเพลงพื้นบ้าน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาถึงวิธีการดำรงชีวิตและการแก้ปัญหาของสังคมไทยในสมัยโบราณ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อจัดหมวดหมู่เพลงพื้นบ้านของจังหวัดสิงห์บุรี
3. เพื่อรวบรวมคติธรรมในเพลงพื้นบ้านจังหวัดสิงห์บุรี
4. เพื่อวิเคราะห์คติธรรมในเพลงพื้นบ้านจังหวัดสิงห์บุรี
5. เพื่อเปรียบเทียบคติธรรมในเพลงพื้นบ้านแต่ละหมวดหมู่

การดำเนินการวิจัย

1. สำรวจว่ามีเพลงพื้นบ้านอะไรบ้าง ใครร้องได้ อยู่ที่ไหน
2. สัมภาษณ์ประชากรที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านที่สำรวจพบ
3. วิเคราะห์เพื่อจัดหมวดหมู่ของเพลง
4. วิเคราะห์คติธรรมจากเพลงทั้งหมด
5. เปรียบเทียบคติธรรมของเพลงแต่ละหมู่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการรวมเพลงพื้นบ้านไว้เป็นแหล่งสำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้ที่มีความสนใจ
2. ได้เข้าใจถึงคุณค่าของเพลงในแง่คุณธรรมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น
3. เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ(ศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย)

1. เพลงพื้นบ้านจังหวัดสิงห์บุรี หมายถึง เพลงที่ร้องเล่นกันในหมู่ชาวบ้านจังหวัดสิงห์บุรี ได้แก่เพลงกล่อมเด็ก เพลงร้องเล่นประจำวัน และเพลงที่ใช้ในการละเล่นพื้นบ้านต่างๆในชีวิตประจำวันหรือในเทศกาล แต่มีได้หมายรวมถึง เพลงที่ร้องและเล่นเป็นคณะ ใช้ทำนองและธรรมเนียมของการร้องแบบเดิม แต่เนื้อหาสาระของเพลงได้คลี่คลาย เปลี่ยนแปลง ตามสมัยนิยม

2. คติธรรม หมายถึง สภาพที่เป็นแนวทางดำเนินของชีวิต เป็นเครื่องนำทางจิตใจ ทำให้ใจเกิดความคิดเห็นและเชื่อถือ แล้วยึดมั่นเป็นหลักประพฤติปฏิบัติตนไปตามแนวทางอันนั้น ซึ่งมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงจิตใจจากสภาพเดิมให้หันไปตามแนวทางใหม่ (เรื่อง วัฒนธรรม หน้า 179) จิตใจที่มีคติธรรมประจำ ย่อมได้รับประโยชน์ดังนี้คือ

1. ป้องกันจิตใจมิให้ลุ่มหลงต่อสิ่งชั่วร้ายให้ทำชั่ว
2. ทำให้จิตใจมีหลักยึดเป็นตัวของตัวเอง
3. สอนให้รู้จักไตร่ตรองและทราบชัดถึงมูลเหตุแห่งการกระทำ ของตน
4. เตรียมตัวไว้เพื่อเผชิญหน้ากับความยากลำบาก
5. ทำให้เป็นคนดีพร้อมทั้งกายและใจ

(จากเรื่อง วัฒนธรรม หน้า 183-184)

บทที่ 2

ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีเกี่ยวกับศีลธรรม

บรรดากฎหมายทุกประเภทในประเทศไทยส่วนใหญ่อาศัยหลักการแนวความคิด แรงบันดาลใจและความซาบซึ้งในพุทธธรรมระดับต่างๆ โดยเฉพาะพุทธธรรมในระดับ การครองชีวิตแบบฆราวาส เช่น เรื่องของความเชื่อศรัทธา การเคารพสิทธิผู้อื่น ความ เสียสละ ความอ่อนน้อมอ่อนหวาน ความผูกโกรธเพ่งโทษผู้อื่น ความขยัน ประหยัด การทำหน้าที่ตามบทบาท ความสันโดษ การใช้ปัญญาหาเหตุผลในการตัดสินใจ ปัญหา ความ เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม

ในการดำรงชีวิตตามบทบาทของผู้ครองเรือนนั้น ต้องมีการตัดสินใจอยู่ ตลอดเวลา โดยเฉพาะในการตัดสินใจเลือกกระทำหรือไม่กระทำใดๆก็ตามต้องอาศัย ศีลธรรมเป็นอย่างมาก ศีลธรรมที่ชาวไทยส่วนใหญ่ยึดเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ทั้งทางกายและวาจาใจนี้ไม่มีอาศัยหลักธรรมในทางพุทธศาสนาเป็นที่ยึด ครอบคลุม ตั้งแต่การสร้างระบอบความเชื่อ (ศรัทธา) การใช้ทฤษฎีในการปฏิบัติจนเคยชิน แบ่งได้ดังนี้

1. กลุ่มบทบาทหน้าที่ ได้แก่
 - ทิศ 6 , ความเคารพ
2. กลุ่มการแก้ปัญหา ได้แก่
 - สัมปยุตธรรม
 - อธิติบาท 4
 - ศีลธรรมมีกถาประโยชน์
 - ความสันโดษ
 - สติสัมปชัญญะ
3. กลุ่มสร้างศรัทธาต่อความดี ได้แก่
 - กฎแห่งกรรม
 - ความเชื่อในพระพุทธเจ้า

4. กลุ่มธรรมเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีกว่า (เริ่มมองเห็นทุกข์ แสวงหาทางพ้นทุกข์) ไตแก

ปัจฉิมสัมปทา

อริยสัจ

5. กลุ่มสังฆการแห่งตน ไตแก

ความซื่อสัตย์

เคารพสิทธิผู้อื่น

เสียสละ

คติธรรมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่

การดำรงตนอยู่ในสังคมนั้น บุคคลหนึ่งๆจะต้องมีบทบาทหน้าที่หลายๆอย่างด้วยกัน ถ้าไม่มีหลักการคิดและปฏิบัติในการทำบทบาทเหล่านั้นแล้ว จะมีทางเป็นไปได้เป็นอย่างมากที่จะเกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่เหล่านั้น นักปราชญ์ต่างๆอันมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ได้ให้แนวคิดแนวปฏิบัติอันเป็นคติธรรมในการปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในสังคมนั้นไว้ดังต่อไปนี้

บุคคลในสังคมนั้นจะต้องมีฐานะทางสังคมและบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ฐานะลูก
2. ฐานะศิษย์ - ผู้เรียนรู้อ
3. ฐานะพ่อแม่
4. ฐานะคู่ชีวิต คือ ฐานะสามี ฐานะภรรยา
5. ฐานะครู-ผู้สอน-ผู้แนะนำ
6. ฐานะเพื่อน
7. ฐานะนายจ้าง-นาย
8. ฐานะลูกจ้าง-คนใช้
9. ฐานะผู้ใหญ่
10. ฐานะผู้น้อย
11. ฐานะผู้ปกครองรัฐ
12. ฐานะผู้รับการปกครอง-พลเมือง

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นลูก

ลูก หมายถึง ผู้ที่คลอดเลี้ยงนํ้าใจพ่อแม่ เป็นบุคคลซึ่งเป็นที่หวังว่าจะ
ถ่ายทอดความรักและความหวังทุกอย่างของท่านไว้ ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของลูกที่พึง
ปฏิบัติต่อพ่อแม่ จึงควรเป็นดังนี้

1. ช่วยทำกิจธุระของพ่อแม่ (ทั้งในบ้านและนอกบ้าน)
2. ประพฤติสุจริต งดการท้อพ่อแม่จะมอบมรดกให้ด้วยความไว้วางใจ
3. สร้างและรักษาชื่อเสียง ทำให้เกิดความมั่นคงแก่วงศ์สกุล
4. เลี้ยงดูพ่อแม่ด้วยความกตัญญูทุกเวลา
5. เมื่อพ่อแม่ตายไปแล้วก็ไม่ลืมบุญคุณ บำเพ็ญอุสสุภกิจที่ส่วนบุญไปให้

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นพ่อแม่

พ่อแม่ หมายถึง ผู้ที่กำเนิดกายใจแก่ลูก ผู้เลี้ยงดูและปลูกฝังลูกตั้งแต่
ยังช่วยตัวเองไม่ได้จนกระทั่งดูแลตนเองได้ทั้งกายและใจ ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่
จึงเป็นดังนี้

1. รักและดู顧ไม่ทอดทิ้งความชั่ว
2. ส่งเสริม ฝึกสอน สร้างโอกาสให้ลูกทำดี
3. ให้ความการศึกษา
4. หาทุนครองชีพให้
5. มอบมรดกให้เมื่อถึงเวลาอันสมควร

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นศิษย์

ศิษย์ หมายถึง ผู้ศึกษาทุกสิ่งทุกอย่าง (ทั้งด้านสติปัญญา ความเชื่อ
การปฏิบัติ) ทั้งนี้โดยประโยชน์เบื้องต้นแรก การศึกษานี้เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้ศึกษาเอง
อันนำไปสู่ประโยชน์เบื้องต้นปลายแก่สังคมที่ผู้ศึกษานั้นเป็นสมาชิกอยู่ และแก่ประเทศชาติ
แก่โลกในที่สุด ดังนั้น

ในขณะศึกษาบทบาทหน้าที่ของศิษย์จึงได้แก่

1. มีความเคารพนับถือครูอาจารย์
2. เชื่อฟังครูอาจารย์
3. มีความกตัญญูต่เวทีต่อครูอาจารย์
4. ช่วยทำกิจธุระของครูอาจารย์
5. เล่าเรียนด้วยความตั้งใจ

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นครู

ครู หมายถึง ผู้ชี้ทางที่ชอบให้ ครูเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ป้องกันศิษย์จาก ความชั่วทั้งปวง และส่งเสริมศิษย์ให้ก้าวหน้าในชีวิตทุกทาง บทบาทหน้าที่ของครูจึงเป็น

1. แนะนำศิษย์อย่างดี ด้วยมีเจตนาดี
2. สอนอย่างดี ด้วยความตั้งใจดี ซึ่งประโยชน์ (โดยชอบ) ของศิษย์เป็นที่ตั้ง
3. สอนวิทยาการให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังด้วยความปรารถนาดี
4. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง
5. ช่วยเหลือศิษย์ให้มีอันตรายและให้มีความสุข

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นคูชีวิต

คูชีวิต หมายถึง สามี และภรรยา ซึ่งมาจากสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน มาครองชีวิต คู่รวมกัน ด้วยความผูกพันเพื่อจุดมุ่งหมายบางประการ การดำรงชีวิตเช่นนี้จึงอาศัยการ ปฏิบัติต่อกันหลายประการ เพื่อความราบรื่นของชีวิตคู่ นั้น โดยที่เป้าหมายของบทบาทเป็น อย่างเดียวกันแต่วิธีปฏิบัติแตกต่างกันบ้าง ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของสามี ต่อภรรยา

1. ยกย่องว่าเป็นภรรยา
2. ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม

บทบาทหน้าที่ของสามีต่อภรรยา

3. ไม่นอกใจ มีความซื่อสัตย์
4. มอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้
5. ให้เครื่องประดับ เครื่องแต่งกาย

บทบาทหน้าที่ของภรรยาต่อสามี

1. จัดงานในบ้านดี
2. ส่งเคราะห์คนของสามีดี
3. ไม่นอกใจสามี มีความซื่อสัตย์
4. รักษาทรัพย์สามีหามาได้ไว้
5. ชยน์

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นเพื่อน

เพื่อนหมายถึง ความเป็นคู่หูร่วมสังคม มีการประทะสังสรรค์กันโดยอาศัย
 พื้นฐานความชอบพอ น้ำใจเป็น เกสร โดยทั่วไปนอกจากญาติ แล้ว เพื่อนคือเป็นกำลัง
 ความสำคัญที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิต จึงได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่
 ของเพื่อนไว้ดังนี้

1. ช่วยเหลือเพื่อน (ในทางที่ถูก)
2. พுகดี (พูกเพราะมีประโยชน์)
3. ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อน
4. เป็นคนเสนอคนเสนอปากกับเพื่อน
5. ซื่อสัตย์ต่อเพื่อน
6. ป้องกันทรัพย์สินของเพื่อนจากอันตราย
7. ป้องกันเพื่อนจากอันตราย

9. ให้อั่งเพื่อนในคราวที่เพื่อนประสบความวิบัติ
10. นับถึอวงคักุาติของเพื่อนเหมือนคักุาติของตน

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นนายจ้าง

นายจ้าง หมายถึง เจ้าของหรือเป็นหัวหน้าหรือเป็นผู้บังคับบัญชาของลูกจ้าง ตั้งนั้ชีวิตและกำลังใจของลูกจ้าง จึงขึ้นอยู่กับนายจ้าง โดยตรง ตั้งนั้จึงได้มีการกำหนดบทบาทของนายจ้างดังนี้

1. ให้อูกจ้างทำงานตามสมควรแก่กำลัง และความรู้ความสามารถ
2. ให้อาหารและค่าจ้างรางวัลตามสมควร
3. ให้อารรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้
4. ให้อรางวัลพิเศษเมื่อทำงานดี
5. ให้อูกจ้างได้พักตามการอัสสมควร

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นลูกจ้าง

ลูกจ้าง หมายถึง ผู้ที่รับจ้างทำกิจการใดกิจการหนึ่ง โดยมีนายจ้างเป็นผู้ว่าจ้าง โดยสรุป ลูกจ้างต้องรักษาผลประโยชน์ของนายจ้าง ซึ่งระบุเป็นบทบาทหน้าที่ได้ ดังนี้

1. ชยันทำงานก่อนนายจ้าง
2. เลิกทำงานภายหลังนายจ้าง
3. ให้อสัตยต่อนายจ้าง ไม่ถกโกงลักของ
4. ทำงานดี
5. สรรเสริญนายจ้าง

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่ หมายถึง ผู้มีกำลังมากกว่าและเจริญกว่าในด้านคุณวุฒิ ชาติวุฒิ และวัยวุฒิ ดังนั้นความเจริญหรือความเสื่อมของผู้เยาว์ จึงขึ้นอยู่กับการกระทำของผู้ใหญ่ เป็นสำคัญ จึงได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่ไว้ว่า

1. มีเมตตา คือ เมื่อตนเป็นสุขก็เมตตาใจ ต้องการช่วยให้ผู้น้อยเป็นสุข
เท่าตน
2. มีกรุณา คือ เมื่อตนไม่มีทุกข์ (ยังไม่สุข) ก็เมตตาใจต้องการช่วย
ให้ผู้น้อยที่มีทุกข์มากกว่าตนพ้นทุกข์
3. มีมุทิตา คือ แม้นตนยังอยู่ในความทุกข์ เมื่อเห็นผู้น้อยมีสุข(กว่าตน)
ก็เมตตาใจยินดีไปด้วยกับความสุขของเขา
4. มีอุเบกขา คือ เมื่อไม่สมควรที่จะแสดงความรู้สึก หรือกระทำ
อะไรได้ก็สงบที่ท้าวใจก่อน รอโอกาสที่จะเมตตา กรุณา มุทิตา ต่อไป

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นผู้เยาว์

ผู้น้อย หมายถึง ผู้ที่ด้อยกว่าหรือมีกำลังน้อยกว่า ในด้านคุณวุฒิ วัยวุฒิ ชาติวุฒิ ดังนั้นความสุขความเจริญของผู้น้อยจึงขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะเดียวกัน ผู้น้อยก็ต้องสั่งสมกำลังเอาไว้ สำหรับบทบาทหน้าที่ผู้ใหญ่ในอนาคต ฉะนั้นเพื่อความสันติของโลกและของผู้น้อยเอง จึงได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้น้อยดังนี้

1. มีความเคารพยำเกรง
2. ไม่เย่อหยิ่ง อวดดี คือร้น
3. รู้จักพอ
4. มีความกตัญญูตเวทิตา
5. มีความอดทน
6. วางงานสอนง่าย

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นผู้ปกครอง

ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ที่สั่งคมยกย่องให้เป็นผู้นำในการตัดสินใจแทนกลุ่มสังคม
นั้นและเป็นผู้ปกป้องคุ้มครอง และทำให้เกิดมีความสันติสุขแก่สังคมนั้น และนำสมาชิกของ
สังคมไปสู่ความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยทั่วไปเรามองเฉพาะกลุ่มสังคมปฐมภูมิ
(ครอบครัว) ผู้ที่อยู่ในฐานะพ่อ จะอยู่ในฐานะผู้ปกครองด้วย พ่อจึงต้องทำสองบทบาทไป
พร้อมกัน แต่ในขั้นขอล่าวเฉพาะบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง (โดยไม่มีบทบาทอื่นที่ใกล้
เคียงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย) ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ทาน - ทำนุบำรุงผู้ที่อยู่ใต้อปกครองให้เป็นสุข
2. ศีล - มีความประพฤติดี
3. บริจาค - เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อผู้ที่อยู่ใต้อปกครอง
4. อาชีวะ - ยุติธรรม , เที่ยงตรง
5. มีทวะ - สุขภาพของผู้ที่อยู่ใต้อปกครอง คือ เคารพในความเป็นคนของเขาด้วย
6. ทปะ - มีความขยัน
7. อักโกร - ไม่ดูร้าย ไม่เอาอารมณ์
8. อวิหังสะ - ไม่เบียดเบียนคนอื่น
9. ชันติ - อุดม คือ หมดความลำบากตรากตรำในการบำรุงผู้ใต้อปกครอง
จนต้องความลำบากใจเมื่อต่อหน้าต่อตาผู้ใต้อปกครอง
10. อวิโรค - มั่นคงในธรรมสำหรับปกครอง

ฐานะและบทบาทหน้าที่เมื่อเป็นผู้รับการปกครอง

ผู้รับการปกครอง หมายถึง ผู้ที่ได้รับจากการปกครองของผู้ที่อยู่ในฐานะผู้นำ
หรือผู้ปกครอง

1. อัตตมฤตา - ความเป็นผู้รู้จักฐานะหน้าที่ของตนและทำตามฐานะหน้าที่
ได้เหมาะสม

๑-๓๖ วัฒนธรรมศึกษา

2. รหัสคดี - เสียสละตามกำลัง เช่น (แรงกาย , แรงทรัพย์) ช่วยกิจการ
ของผู้อื่น

เมื่อพิจารณาบทบาทหน้าที่ของบุคคลตามฐานะต่าง ๆ ทางสังคมแล้ว แม้จะ
แจกออกมาโดยมากมายแต่เมื่อสิ่ง เกษราห์แล้ว สรุปได้เป็นบทบาทหน้าที่เพียง 2 ประการ
คือ

1. ความเคารพตนเอง
2. ความเคารพผู้อื่น

ความเคารพตนเอง และความเคารพผู้อื่น ดังที่กล่าวไว้ในลักษณะบทบาท
หน้าที่นี้ เป็นพฤติกรรมทางกายวาจาออกมาต่อผู้อื่น แต่ยังคงประกอบเกี่ยวกับความ
เคารพตนเองและความเคารพผู้อื่นที่เป็นพฤติกรรมทางใจและทางสติปัญญา อีกด้วย และ
จึงนักปราชญ์รวบรวมไว้ดังต่อไปนี้

ความเคารพตนเอง ได้แก่ การมองภาพของตนเองว่าเป็นคนดีจึงละอายที่จะ
กระทำอะไรที่เป็นบาป เวรหรือชั่วให้ตนต้องตกต่ำลงจากความเป็นคนดี แบ่งเป็นลักษณะ
การมองตนเอง ดังนี้

1. หิริ ความละอายต่อบาป ที่เป็นลักษณะละอายใจตนเอง ว่าความประพฤติ
เช่นนี้ไม่สมควรแก่ตน
2. โศกทัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป ว่า ความประพฤติ(ชั่ว) ที่ทำไปจะทำ
ให้ตนพินาศ(จากดีว่าเป็นคนดี) แม้ความพินาศนี้คนอื่นจะมองไม่เห็นแต่ตนเองก็มองเห็น
3. อิตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตนเองว่าอยู่ในชาติตระกูล วัย ฐานะ ตำแหน่ง
สมบัติ บริวาร หน้าที่และความรับผิดชอบของตนเป็นอย่างไร การปฏิบัติอะไรและอย่างไร

ความเคารพผู้อื่น ได้แก่ การมองภาพผู้อื่นว่าเป็นคนอย่างไร ควรจะติดต่อ
ในลักษณะใดควรจะช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างไร แม้จริงความนับถือผู้อื่นนั้นขึ้นอยู่กับมองภาพ
ตนเองและเคารพตนเองอย่างถูกต้อง คติธรรมเกี่ยวกับความเคารพผู้อื่นได้แก่

1. การวางตัวเหมาะสมกับฐานะบุคคล เช่น เป็นเพื่อน ก็วางตัวเป็นเพื่อน
เป็นพี่ก็วางตัวแบบพี่ ฯลฯ
2. ความขอบน้อม ถือ นอบน้อมบุคคลตามฐานะ และเคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ
ของสังคม

คติธรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหา

ในชีวิตประจำวันของมนุษย์เรานั้นต้องมีการตัดสินใจอยู่ตลอดเวลา นั่นคือ
มนุษย์ต้องเผชิญปัญหาและต้องตัดสินใจเสมอ ในการตัดสินใจนั้นบุคคลต้องประมวลความรู้
ที่สัจจคติ และทักษะทั้งมวลที่สะสมไว้นั้น หากแก้ปัญหาเป็นรายครั้ง มีคติธรรมเป็นอันมากที่
นักปราชญ์ได้รวบรวมเอาไว้เพื่อเป็นหลักในการแก้ปัญหาครั้งคราว ทั้งนี้ยังเสนอไว้ในรูป
ต่าง ๆ กัน แต่ที่เห็นจะกล่าวเฉพาะที่เป็นหลักการเท่านั้น

สัพบุริษธรรม

คติธรรมนี้ มีที่มาจาก มีผู้ไปทูลถามพระพุทธเจ้าว่าถ้าจะอยู่ในสังคมโดยที่
ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี จะต้องทำอย่างไรบ้าง พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการว่า
ต้องมีความรู้จะปฏิบัติตามแนวทางความรู้หนังสือ 7 ข้อ ดังนี้

1. ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หมายถึง รู้ว่าการกระทำของตนในครั้งนั้นเป็น
เหตุของอะไร ความรู้ทำให้สามารถแก้ปัญหา ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้ที่มี
ความรู้เช่นนี้จะปฏิบัติตนได้ถูกต้องตลอด คือต้องการอะไรก็ทำเหตุที่นำไปสู่ผลนั้นได้
และก็จะสำเร็จ เพราะรู้แนวทำเหตุที่ข้อมิให้ผลดี

2. ความเป็นผู้รู้จักผล หมายถึง รูว่่าสิ่งที่คุณได้รับอยู่ในขณะนี้ เป็นผลของการกระทำของตน ความรู้นี้สัมพันธ์กับความรู้จักเหตุรู้จักผล ทำให้บุคคลไม่แก้ปัญหาโดยการสร้างปัญหาใหม่ซ้อนปัญหาเดิม หรือจะไม่แก้ปัญหาคิดครุ่น และมีท่าทีสงบเสงี่ยมในการรับผลของการกระทำของตน

3. ความเป็นผู้รู้จักตน หมายถึง การรูว่่าตนมีฐานะ ชาติตระกูล วิชา ตำแหน่ง สมบัติ ทรัพย์ หน้าที่และความรับผิดชอบเป็นอย่างไร แล้วควรปฏิบัติอะไร อย่างไร ความรู้จักตนนี้จึงทำให้บุคคลทำตัวได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่ตนเกี่ยวข้องกับ

4. ความเป็นผู้รู้จักประมาณ หมายถึง ความรู้จักขอ ไม่มากไม่น้อยไป (โดยใช้เหตุการณ์แต่ละครั้งเป็นเกณฑ์) และกำหนดที่ท่าอันเหมาะสมแก่เหตุการณ์นั้นๆ เช่น

ความรู้จักประมาณในทรัพย์ หมายถึง แสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบ ใช้ทรัพย์พอเหมาะแก่ฐานะ

ความรู้จักประมาณในกิจการงาน หมายถึง การปฏิบัติกิจการโดยสุจริต สว่าง สม่ำเสมอ รูว่่าหน้าที่ของตน รับผิดชอบและขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่โดยสม่ำเสมอ

ความรู้จักประมาณในบุคคล หมายถึง ประพฤติตนต่อผู้ที่เราเกี่ยวข้องกับควว่่าอย่างเหมาะสมแก่ฐานะ วิชาและลักษณะนิสัยหรือธรรมชาติของบุคคลนั้นๆ ความวาจาและมรรยาทนั้นดีงามทุกอิริยาบถของตน

ความรู้จักประมาณในการรักษาตัว หมายถึง รู้จักตนเอง ไม่เอาอย่างผู้อื่นจนเกินความเหมาะสมในค่านฐานะ วิชา หน้าที่ ขนบประเพณี ฯลฯ

ความรู้จักประมาณในหลักการ(ธรรม) หมายถึง การประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัย กฎหมาย วัฒนธรรม ฯลฯ ตามความเหมาะสมแก่สถานการณ์

ความรู้จักประมาณตนในเหตุการณ์ หมายถึง เข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือที่ตนประสบอยู่ รูว่่าทางหนีทีไล่ แล้วปฏิบัติตนให้ถูกกาลเทศะ

5. ความเป็นผู้รู้จักกาลหมายถึง ความรู้จักจังหวะ และรู้จักค่าของเวลา
หลักในการจัดงานให้เข้ากับเวลาดังนี้

- งานบางอย่างต้องทำให้ทันเวลา ถ้าไม่ทันจะเสียผล
- งานบางอย่างทำให้ถูกเวลา ถ้าไม่ถูกจังหวะหรือโอกาส งานก็เสีย
- งานบางอย่างต้องทำตามเวลา ถ้าไม่ถูกตามเวลาที่กำหนดก็เกิดผลเสีย
- งานบางอย่างต้องทำตรงเวลา ถ้าไม่ตรงเวลางานก็เสีย

6. ความเป็นผู้รู้จักชุมชน หมายถึง ความรู้าชุมชนนี้ มีลักษณะความเชื่อ
ขนบประเพณีที่สืบทอดและภูมิหลังอย่างไร แล้วจะปฏิบัติตนอย่างไรต่อชุมชนนั้น การจะเปลี่ยนแปลงชุมชนต้องเปลี่ยนอะไรด้วยวิธีใด เป็นต้น

7. ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หมายถึง ความรู้ว่าบุคคลที่เราเกี่ยวข้องกับควยนั้นมี
นิสัยถาถนิยม ถาสามารถ ถาถึรยารังไร และเราควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับในฐานะอะไร
อย่างไร

อิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 เป็นหลักการในการกระทำสิ่งต่าง ๆ หรือในการแก้ปัญหาในชีวิต
การงาน โดยที่ใครก็ตามปฏิบัติตามขั้นตอนของอิทธิบาท 4 และปฏิบัติครบองค์ 4
อย่าง สม่่าเสมอแล้วเป็นที่แน่นอนว่าผู้นั้นจะต้องได้รับความสำเร็จในการงานนั้น

องค์แห่งอิทธิบาท 4 มีดังนี้

1. ฉันทะ มีความพอใจรักใคร่ในสิ่งที่ตั้งใจจะทำนั้น ถึง ที่กำลังทำนั้น ถ้า
ยังไม่พอใจก็ต้องสร้างขึ้น
2. วิริยะ มีความพากเพียรพยายามเพื่อความสำเร็จ สม่ปรารถนาในสิ่ง
ที่ตั้งใจกระทำนั้น

3. จิตตะ ตั้งใจอย่างแน่วแน่มั่นคง เพื่อให้สัมปράกษาในสิ่งที่ตั้งใจกระทำ
นั้น ความตั้งใจนั้นแสดงออกโดยอาการกระทำสิ่งนั้นอย่างสม่ำเสมอ

4. วิมังสา มีความเพียรพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาอย่างรอบคอบ ในการ
ประกอบกิจการที่ตั้งใจไว้

หลักการชุดนี้เป็นวงจร เช่น เมื่อใคร่ครวญรอบคอบว่าประสบความสำเร็จก็
พอใจที่จะทำ เมื่อพอใจที่จะทำก็พยายามมีใจฝักใฝ่อยู่เสมอ และเมื่อหากเพียรพยายาม
ก็ใฝ่แน่วมุ่งทำให้ใคร่ครวญรอบคอบ จนประสบความสำเร็จตามลำดับ

ทฤษฎีธรรมมีกัตตประโยชน์

โดยหลักความจริงเป็นจริงตามธรรมชาติไม่มีใครคัดค้านได้ คือ ทำดีได้ผลดี
และ ทำชั่วได้ผลชั่ว ผลดีเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าประโยชน์ เฉพาะส่วนที่เป็นประโยชน์อันเป็น
ผลมาจากการประกอบกรรมดีของบุคคลนั้น แบ่งตามเวลาของการได้ผล เป็น 3

ประการ คือ

1. กรรมกัตตโทษทัณฑ์ตาเห็น ในผลในปัจจุบัน หรือที่เรียกว่า ทิฏฐิธัมมิ-
กัตตประโยชน์

2. กรรมกัตตโทษทัณฑ์ในอนาคต

3. กรรมกัตตโทษทัณฑ์ในผลตลอดไป

ในนี้ขอกล่าวถึงกรรมดีที่ให้ผลทัณฑ์ตาเห็น ได้แก่การปฏิบัติ 4 ประการ คือ

1. อุตฺตฺฐามสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียรในการประกอบกิจอันเป็น
เครื่องเลี้ยงชีพ การศึกษาเล่าเรียน หรือการทำหน้าที่ของตน

2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รักษาทรัพย์ที่หามาได้ไม่ให้
เป็นอันตรราย รักษากิจการงานที่ทำอยู่ไม่ให้เสื่อมเสียไป

3. กัลยาณมิตรตทา ความมีเพื่อนดี

4. สัมยัจิตา การเลี้ยงชีวิตตามความเหมาะสมแก่ฐานะและหน้าที่ โดย
ไม่ผิดเจตองและมุ่งเบียดเบียนไป

ความสิ้นโดย

ความสิ้นโดย หมายถึง มีความยินดีพอใจในสิ่งของ ลาภยศตามมีตามได้ ตามกำลัง ความสามารถของตน แจกแจกได้เป็น 4 ภาวะดังนี้

1. ความยินดีตามที่มี หมายถึง รักสิ่ง (บุคคล-สัตว์เลี้ยง) ที่ตนมีอยู่ไม่ดูถูกของตัวเอง
2. ความยินดี ตามได้ หมายถึง พอใจรักในสิ่ง (บุคคล - สัตว์เลี้ยง-ลาภผล) ตามควรแก่ฐานะ
3. ความยินดีตามควร หมายถึง มีความพอใจในสิ่ง (บุคคล - สัตว์เลี้ยง - ลาภผล ฯลฯ) ตามควรแก่ฐานะ
4. ความยินดีตามกำลัง หมายถึง มีความพอใจในสิ่งที่มีหรือสิ่งที่ตนใฝ่หา เหมาะแก่การกำลัง (กำลังในที่นี้หมายถึง กำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา กำลังมิตร ฯลฯ) เรียกว่าไม่ทำอะไรเกินตัว

จะเห็นว่า การรักษาสัจโดยนั้น มีดี หมายถึง การบังคับดูดยาย ไม่ใฝ่ทำอะไรเลยแต่รู้สัจโดย ยอมรับอุปสรรคมากตนเอง ต่อการอะไรหรือทำอะไรก็ยอมเป็นไปตามกำลังของตน ไม่ทะเลาะทะเลาะจนเกินอำนาจเกินสมควร อันนำไปเป็นคุณลงไปสู่ความชั่ว (เพราะขาดสัจโดย) ได้

สติสัมปชัญญะ

สติสัมปชัญญะนี้แยกเป็น 2 ส่วน คือ

สติ ความระลึกได้ หมายถึงเอาเฉพาะความระลึกได้ที่ทำใ้บุคคลไม่ทำความชั่ว ไม่ก้าว ก้าวไปสู่อบาย การที่จะมีสติได้นั้นขึ้นอยู่กับอารมณ์ฝึกลีลาอยู่เสมอ คือหมั่นฝึกความว่องไวของสติ และหมั่นเตือนตนเกี่ยวกับกัณโถรรวมต่าง ๆ

สัมปชัญญะ ความรู้ตัว หมายถึงเอาเฉพาะความรู้ตัวที่ทำให้บุคคลไม่ทำความชั่ว และกระทำความดี แทนความรู้ตัวขณะกระทำเป็นส่วนใด การที่จะมีสัมปชัญญะได้นั้นขึ้น

การเตือนตัวเองอยู่เสมอเกี่ยวกับหลักการ(ทฤษฎี)ในการทำความดี และการมองภาพตนเองว่าเป็นคนดีอย่างมีเกณฑ์ที่ถูกต้อง เป็นสำคัญ

กติธรรมเกี่ยวกับการทำความดี

ในการกระทำการใดๆก็ตาม ทั้งสติ-ความเชื่อ-ความศรัทธา เป็นองค์ประกอบทั้งนี้ในการตัดสินใจนั้น ๆ ในภาวะปรกติยังไม่ถึงโอกาสของการตัดสินใจหรือการกระทำ การคิดถึงหลักการกติธรรมและการศึกษาเพื่อปลูกศรัทธาต่อความดีจึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยมีข้อเท็จจริงว่า ศรัทธาต่อความดีอันฝังแน่นในจิตใจบุคคลนั้นจะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจในพริบตาใดพริบตาหนึ่ง เมื่อเกิดสถานการณ์ปัญหาขึ้นมา

กติธรรมที่เกี่ยวกับการสร้างศรัทธาต่อความดีโดยนัก

1. ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ตถิณิมิตมาว่ามีอุปาสกไปทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ชุมชนบริษัทใดอย่างไร พระพุทธองค์จึงเห็นว่า คือ บริษัทที่มีปัญหา (คือธุรกิจสัง-ธุมหาในใจประจำ) อุปาสกทูลถามต่อไปว่าแล้วถ้ายังไม่มีการทำอย่างใด พระพุทธเจ้าทรงตอบว่าก็ให้รักชาติ - ถ้ายังรักชาติก็ให้รักบริษัท ถ้ายังไม่รักก็ให้เอาใจในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าไปก่อน

จากข้อความนี้ชี้ให้เห็นว่า ในขณะที่ยังใช้ความสามารถเชิงสติปัญญาเป็นหลักยึดในการทำความดีไม่ได้ ก็ให้ยึดยึดตัวบุคคลนั้นไปก่อน (ซึ่งในที่นี้ก็คือ พระพุทธเจ้า) การยึดอย่างนี้จะทำให้บุคคลนั้นปฏิบัติตนตาม คนที่ตนศรัทธา(ซึ่งเป็นปกติ)ก็จะทำให้ทำความดีไปด้วยและการมีศรัทธาในบุคคลที่เป็นปกติก็มีปัญหานี้ก็คือว่าเป็นความจงมหาย และเมื่อความเชื่อที่นอนใจไปสู่ความดีและจะคอย ๆ ปลูกฝังปัญญาขึ้นในตัวในที่สุด

2. กฎแห่งกรรม ได้แก่ความเชื่อที่ว่าทำดีได้ผลดี ทำชั่วได้ผลชั่ว ความเชื่อนี้เกิดขึ้นได้สองกรณี คือ

2.1 เชื่อว่าทำดีได้ผลดี ทำชั่วได้ผลชั่ว เพราะเชื่อตามคำสอนของพุทธศรัทธาจากความเชื่อนี้จะนำไปสู่ที่เชื่อแล้วเกิดกระทำมกกรรมดี

2.2 เชื่อว่าผู้ที่ได้ผลดี ทำชั่วได้ผลชั่ว เพราะได้ทำดีแล้วและเห็นผลดีแล้ว หรือได้ทำชั่วแล้วและเห็นผลชั่วแล้ว ในการที่จะมองเห็นผลดีหรือชั่วนี้ต้องอาศัยความสามารถในการรับรู้ และความสามารถทางสติปัญญาของบุคคลนั้นร่วมกัน บุคคลจึงต้องมีลักษณะมิตรช่วยชี้ให้เห็นในกรณีที่ไม่สามารถวิเคราะห์ผลดีหรือชั่วดังกล่าวได้ด้วย คติธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีกว่า

คติธรรมกลุ่มนี้ สำหรับบุคคลที่มีปัญญาในระดับสูงพอควร ถือเป็นปกติเป็นจนใคร่ครวญรอบคอบ สามารถใช้เหตุผลทางตรรกได้ และมีหลักการในการดำรงชีวิตมากพอสมควร เพียงแต่ยังไม่สามารถจัดระบบของความคิดเท่านั้น

คติธรรมกลุ่มนี้เป็นสิ่งก้ำระดับสูงสุดของสิ่งก้ำทั้งหลายในโลก การอธิบายสิ่งก้ำดังกล่าวผู้เขียนหรือผู้ใดจะเข้าใจตามพื้นฐานของตน มีข้อสังเกตว่าสิ่งก้ำเหล่านี้เป็นสิ่งก้ำนามธรรม และไม่ว่าจะเข้าใจในระดับใดเพียงแต่เข้าใจถูกทิศทางเท่านั้นก็สามารถนำความเข้าใจนั้นไปแก้ปัญหาได้ตามลำดับ ส่วนจะแก้ได้ในปริมาณและคุณภาพเท่าใดแล้วแต่คุณภาพของสิ่งก้ำที่เข้าใจนั้น หนึ่งปัญหาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงปัญหาอุปสรรคหรือปัญหาทางวัตถุ เพราะบุคคลที่มีปัญญาสูงจะไม่กังวลกับเรื่องปากเรื่องท้อง แต่ผู้ที่จะหาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า ก็คือชีวิตที่ปลอดจากปัญหาทั้งปวง ดังในพระพุทธศาสนา เรียกว่าพ้นทุกข์นั่นเอง

ปัจจุบันนี้ ความเชื่อความศรัทธาในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าได้ถูกเบียดเบียนไปมาก บุคคลเป็นจำนวนมากที่มีความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในแง่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับอริยสัจ 4 แต่ไปปลุกความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าในแง่ที่มีคุณวิเศษหักล้างกับไสยศาสตร์ในคานวาทวิปริตคติไป ความเชื่อชนิดนี้เป็นความเชื่อที่นำไปสู่ความทุกข์ ความชั่ว ความเอารัดเอาเปรียบ และกิเลสทั้งปวง เรียกความเชื่อชนิดนี้ว่า ความมงมง่าย

1. อริยสัจ ไฉน กฎความจริงที่เป็นเหตุเป็นผลกันสองคู่ ซึ่งทำให้เกิดวงจรกลับกันดังนี้

ภาวะที่เป็นเหตุผลคู่ที่ 1 ตัณหาคือเหตุให้เกิดทุกข์(ภาวะทุกข์ เป็นผลของภาวะตัณหา)

ภาวะที่เป็นเหตุผลคู่ที่ 2 ขรรคมืองค์ ๘ เป็นเหตุให้เกิดนิโรธ (ภาวะนิโรธเป็นผลของการปฏิบัติขรรคมืองค์ ๘)

โดยที่ภาวะนิโรธเป็นความสงบเย็นจากกิเลสตัณหา ตรงข้ามกับภาวะทุกข์ ซึ่งเป็นความเร่าร้อนด้วยกิเลสตัณหา

ความจริง 4 ประการนี้อธิบายได้ดังนี้

1. ทุกข์ ภาวะที่ไม่สบายใจ เป็นสภาพที่ทนได้ยาก เป็นภาวะที่ยึดมั่น ยึดแย้งยึดครอง มีความบกพร่องไม่สมบูรณ์ในตัวเอง เป็นภาวะที่มีปัญหาอาจเป็นปัญหาที่เห็นในปัจจุบันหรือเป็นปัญหาที่จะเปิดเผยตัวของมันขึ้นมาในอนาคตตามกฎที่อธิบายไว้แล้ว อำนาจอุปาทาน(คือการวิ่งเฝ้าเงาจากกิเลสตัณหา สูดดมเอาตัวเป็นเหยื่อ) ทั้งนี้เพราะปัจจัยต่างๆที่ประกอบขึ้นเป็น สิ่ง เป็นเหตุการที่บุคคลเข้าไปยึดถือนี้ มีสภาพเช่น ไตรลักษณ์ (คือไม่ยั่งยืน ไม่แปรผันไม่คง ไม่สามารถคงสภาพเดิม ไม่สามารถยึดถือเป็นแก่นสารได้)

2. ทุกข์สมุทัย ใจแก่ตัณหา 3 ประการอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ คือ

- กามตัณหา ความทะยานอยากในกามคุณ ที่เป็นสิ่งสนองความต้องการทางประสาททั้ง 5 (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ)

- ภวตัณหา ความทะยานอยากในภาวะ คืออยากที่จะอยู่ในภาวะที่ตนกำลังเป็นอยู่นั่นตลอดไป หรือ ความอยากที่จะไปสู่ภาวะอย่างใดอย่างหนึ่งที่คิดฝันได้

- วิภวตัณหา ความทะยานอยากในการที่จะหนีไปเสียจากภาวะ คืออยากที่จะหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่พอใจจากสิ่งที่กำลังได้รับ (แล้วได้ภาวะที่ตนต้องการ) หรืออยากที่จะไม่พบภาวะที่ตนไม่ชอบใจในอนาคต (แล้วก็อยากจะทำสิ่งที่ตนพอใจ)

แต่เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงในโลกนี้มีได้เป็นไปตามความอยาก แต่เปลี่ยนแปลง

กฎของไตรลักษณ์ บุคคลที่มีวิหิงสาจึงมีความทุกข์โดยทั่วหน้ากัน

3. ทุกขนิโรธ ได้แก่ภาวะดับสิ้นซึ่งความทุกข์ อันเกิดจากความสิ้นแล้ว ซึ่งตัณหา ไปตรงจากวารินรม(ทางใจ) เพื่อหลบหลีกและแสวงหา เป็นอิสระจากความทุกข์ทั้งปวง ทรงเครื่องบรรณาการรุ่งเรืองทางกายตามสภาพธรรมชาติ ภาวะเบาสบายจากปัญหา ความดับของวิไลแก่ภาวะสุขทุกข์ นิพพานนั่นเอง

4. ทุกขนิโรธทางปฏิบัติ กล่าวคือปฏิบัติที่ทำให้ปฏิบัติเข้าสู่ภาวะนิโรธ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบรรพต ข้อปฏิบัติมี 8 องค์ จะปฏิบัติองค์ใดองค์หนึ่ง หรือไม่ครบองค์ 8 โดยต้องการให้หมดทุกข์นั้นไม่ได้ กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าถ้าต้องการพ้นทุกข์ต้องปฏิบัติตามอิหฺรยทั้ง 8 ข้อ จะใช้อะไรเป็นตัวเริ่มก็ได้ แต่ความทุกข์แล้วต้องเริ่มตนที่ความเห็นที่ถูกต้องเสียก่อน

องค์ 8 ของบรรพตมีดังนี้

1. สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ได้แก่
 - ความรู้อยุติวิสัย 4 หรือ
 - แก่ไตรลักษณ์ หรือ
 - ชูคุณและคุณคุณ ชูอคุณและอคุณคุณ หรือ
 - เห็นปฏิธตสุภบาท
2. สัมมาสังกัปปะ คำริชอบ ได้แก่
 - คำริออกจากกาม
 - คำริที่ไม่เป็นเบียดเบียน
 - คำริที่ไม่สวาทาบท มุ่งร้ายคนอื่น
3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก่
 - ชูความจริง
 - ชูความสามัคคี
 - ชูคำสุภาพอ่อนหวาน
 - ชูเป็นสารประโยชน์แก่ผู้อื่น

4. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นจากมิจดาชีพ ประกอบด้วย-
มาชีพ ในกรณีที่ต้องการพ้นทุกข์โดยเร็ว สัมมาอาชีพหมายถึง การเลี้ยงชีพโดยไม่
เบียดเบียนผู้อื่น เช่น ไม่ค้าสัตว์ ไม่กาอาวุธ เป็นต้น

5. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ได้แก่

- เว้นจากการปลงชีวิต
- เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้มาเป็นของตัว ด้วยวาจา-
ขโมย
- เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม

6. สัมมาวาชณะ พยายามชอบ ได้แก่

- พยายาม ละเว้นขันธ์ขันธ์บาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น
- พยายามละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว
- พยายามก่อให้เกิดกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด
- พยายามรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและเจริญ
ไพบูลย์ขึ้น

7. สัมมาสติ ระลึกชอบ ได้แก่ เจริญสติปัญญา 4 คือ

- กายาธุปัสสา สติปัญญา
- เวทนาธุปัสสา สติปัญญา
- จิตตาธุปัสสา สติปัญญา
- ธรรมาธุปัสสา สติปัญญา

8. สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่ เจริญสมถกัมมัญฐาน จนได้ฌาน
4 คือ

- ปฐมฌาน
- ทุติยฌาน
- ตติยฌาน
- จตุตถฌาน

ที.ม 10/299/348 ม.มู 12/149/123

ม.จ 14/704/453 อภิ.วิ 35/569/307

ผู้ต้องการในทุกซ์ หรือมีชีวิตที่สิ้นดีสุข จะต้องกระทำดังต่อไปนี้

1. กำหนาดูทุกซ์ คือทำความเข้าใจว่า สภาพที่เรากำลังรับอยู่นั้นแท้จริง เป็นทุกซ์ เป็นปัญหา เรียกว่าเป็นการทำความเข้าใจ และกำหนดขอบเขตของ ปัญหา

2. การกะสุทัย คือ การกำจัดค้ำหาทั้งสามให้สิ้นไป เป็นขั้นวิเคราะห์ มูลเหตุของปัญหา และกำหนดว่าจะกำจัดให้สิ้นไป

3. การทำให้แจ้งในนิโรธ คือ เข้าถึงภาวะที่ปราศจากความคับข้อง ทั้งปวง (ถือว่าเป็นเป้าหมายของการรู้อริยสัจ) กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า กำหนดเป้าหมายที่ต้องการ

4. การปฏิบัติมรรค คือ ทำให้มรรคเจริญขึ้น มีขึ้นในตัวเรา เป็นการลงมือแก้ไขข้อบกพร่อง วางแนวปฏิบัติในรายละเอียด และปฏิบัติไปตามลำดับจนถึง เป้าหมาย (นิโรธ) ในที่สุด

วิทย 4/15/29 ส.ป 19/1666/529

กติธรรมกลุ่มสังคายนาแห่งตน

กติธรรมกลุ่มซึ่งมีกลุ่มที่อาศัยโอกาสเองเห็นชอบเองอย่างใดสักกลุ่ม และทำไปเพื่อความเจริญดีของตนเอง (ว่าเป็นคนดี) สักขั้น เมื่อนับถือตนเองแล้วก็กำหนด ที่ทำให้การปฏิบัติตนต่อเบญจศีลได้พบปะต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ ตามความเหมาะสมกับ กติธรรมกลุ่มเดิมเป็นจำนวนมาก เช่นความที่อัสถียรของตนเอง ความเขลา แต่ในที่สุด จะกล่าวถึงเพียง 3 ประการคือ

1. ความงอศรัย
2. ความแหวะดีหรือดูอื่น
3. ความเคียดแค้น

ความอสรุย หมายถึง ความจริงใจ ซึ่งรวมถึงการซื่อสัตย์ในการ กล่าววาจา จนถึงการซื่อสัตย์ต่อกรรม ถ้าแบ่งตามสิ่งที่เกี่ยวข้อง จะแบ่งความ ซื่อสัตย์ออกเป็น

- ซื่อสัตย์ต่อตนเอง เช่นไปกลางปรีธานตนเอง

- ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ , รับผิดชอบภาระงาน , หน้าที่
- ซื่อตรงต่อเวลา , ไม่ผลักเพิ่มเวลา
- ซื่อสัตย์ต่อเพื่อน , มีความจริงใจต่อเพื่อน

ความซื่อสัตย์มิได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยลำพังตนเอง แต่จะเกิดขึ้นจากการมองตนเองว่าตนเป็นอะไร มีฐานะใด กำลังทำอะไร และมีความมุ่งหมายอย่างไร ทั้งนี้จึงหมายความว่า ความซื่อสัตย์เป็นธรรมะที่มีหลายชื่อ เช่น ความจริงใจ ความซื่อตรง เป็นต้น และไปแทรกอยู่ในกลุ่มกถิธรรมหรืออีกตามฐานะของมัน แต่ไม่ว่าจะฐานะใดก็จะมีลักษณะเป็นตัวละลาย ที่ทำให้การปฏิบัติตามกถิธรรมนั้นสำเร็จตามความมุ่งหมายเป็นอย่างดี เช่น

ความซื่อสัตย์ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของกลุ่ม ขอบัญญัติในฐานะเครื่องมือ ในการทำความดีหรือทำประโยชน์ คือ ความซื่อสัตย์ในธรรมาศรธรรม

ธรรมาศรธรรม โดยที่กลุ่มขอบัญญัติในฐานะเครื่องมือในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ดี เช่น สิ่งที่มีประโยชน์) หรือการละความผิดแก่ตัว จุดหมายของธรรมาศรธรรม คือ เป็นขอบัญญัติของความเป็นหนึ่งตรง เรือง หรือยังว่าอาจอยู่ด้วยเรื่องทางไกลที่เมื่อปฏิบัติแล้วสามารถก้าวรื้อที่อยู่ไกลกันดูน่ายังเฝ้าอยู่เป็น (ดูความหมาย ธรรมาศรธรรม มุ่ง 4 ในการปฏิบัติ)

1. สิ่งจะ แบ่งตามศัพท์ หมายถึง ความจริงใจ ซึ่งกำหนดถึงความซื่อสัตย์คือสิ่งต่างๆ อันเป็นสิ่งแยกตัวออกมาแล้ว ก็จะแบ่งได้เป็น

- ความจริงใจต่อหน้าที่ (ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่)
- ความจริงใจต่อภาระงาน (ความซื่อสัตย์ต่อภาระงาน)
- ความจริงใจต่อกาลเวลา (ความซื่อสัตย์ต่อกาลเวลา)
- ความจริงใจต่อบุคคล (ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล)
- ความจริงใจต่อความดี (ความซื่อสัตย์ต่อความดี)

แต่ความจริงใจจากของในแง่เครื่องมือ ก็อาจจะหมายถึงความซื่อสัตย์ต่อ

ความตั้งใจของตนเอง

2. ภาวะ การขมใจ หมายถึงความพยายามที่จะลดความตึงการอันรุนแรงในใจที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยแบ่งการขมใจ ออกเป็น 2 ระยะ คือ

-ขมใจที่กำลังกำเริบ(อยากทำ) ไม่ให้กำเริบมากขึ้น หรือ ทำให้หยุดลง

-ขมใจที่กำลังจะกำเริบ(อยากทำ) ไม่ให้กำเริบขึ้น

3. ขันติ อคตย เป็นความพยายามที่ทนต่อความลำบากตรากตรำทั้งทางกายและทางใจเพื่อให้สามารถทำการใดการหนึ่งให้สำเร็จ ความอดทนนี้แบ่งตามเหตุของอุปสรรคได้ 4 ประเภทดังนี้

-อดทนในการตรากตรำทำงานหนัก

-อดทนเมื่อได้รับความลำบากจากการป่วยไข้

-อดทนเมื่อได้รับความเจ็บใจ

-อดทนเมื่อถูกกีดเลศรบกวน

ถ้าจะเรียงลำดับของแรงหรือเงื่อนของการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีความเข็ดขางทน จะเห็นการอดทนในอุปสรรคเลศรบกวนมากกว่าตัวอื่น

4. ภาวะ การสละ ได้แก่การระฆายออก การขายออก ถ้าจะแบ่งประเภทตามสิ่งที่จะระฆายออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

-สละวัตถุเป็นสวณ แก้วมุกดาหาร ไข่มุก งามอนาคา หรือ พระภิกษุ ฯลฯ ไปแก่ อาริสงทาน ธรรมทาน

-สละอารมณ์เป็นอภัยทาน ในกรณีนี้หมายถึงการสละอารมณ์ ถ้าเป็นอารมณ์โหด หรือ หลง ไม่จัดเป็นทาน แต่เป็นเครื่องหมายในการปฏิบัติธรรม หรือปฏิบัติความดีอันประการหนึ่ง

ถ้ามองตราว่าสละธรรมเป็นเงื่อนเรื่องมือ อาจจะหมายถึงการสละอารมณ์ที่ชักชวนให้กระทำความชั่ว มากกว่าเห็นการสละวัตถุ

การอธิบายตราว่าสละธรรมในเงื่อนเรื่องมือ ในการทำความดี พิจารณาได้จาก ขณภูมิถอบนี้

ความนำ บุคคลหนึ่งต้องการรักษาเบญจศีลข้อ 2 คือ เว้นจากการถือเอาทรัพย์สิน
เจ้าของมิได้ยกให้มาเป็นของตัว เขามีขั้นตอนปฏิบัติดังนี้

สถานการณ์ปัญหา	การใช้ฆราวาสธรรมเป็นเครื่องมือในการทำความดี (เบญจศีลข้อ 2)
<p>1. มองเห็นโทษของการขโมย (เช่น กลัวตำรวจจับ, กลัวตกนรก, เห็นใจเจ้าทรัพย์)</p> <p>2. เก็บของไว้ที่ห่างไกล มีเงินเป็นจำนวนมากจึงเกิดอยากได้</p> <p>3. เงินนี้เรารักษาไว้ดีกว่าคนอื่น</p> <p>4. เอาของที่เก็บได้ไปส่งตำรวจ</p>	<p>1. <u>คง</u> <u>ตั้งใจ</u> (ต่อตัวเอง)ว่าจะไม่ถือเอาทรัพย์สินเจ้าของมิได้ยกให้มาเป็นของตัว</p> <p>2. <u>ห่มะ</u> ช่มใจให้ความอยากได้มันลดลงและหมดไป เพื่อคงตั้งใจไว้ว่าโดยยกโทษของการขโมยและคุณค่าของความเคารพสิทธิผู้อื่นขึ้นมาอ้าง หรืออาจยกเอาการนับถือตนเองขึ้นมาอ้าง ฯลฯ ส่วนนี้จะเริ่มถืออัศจรรย์ใจ</p> <p>3. <u>ซน</u> <u>ก็</u> <u>รู้สึก</u> <u>อึด</u> <u>ใจ</u> เพราะอำนาจไฟที่สูงไปตำตอสูทันอยู่ในใจ (กิเลสโหดเหี้ยม) ก็ให้ทนไว้ก่อน เพื่อคงตั้งใจไว้และพยายามยกเหตุผลของการรักษาเบญจศีลข้อ 2 ขึ้นมาพิจารณาเรื่อยๆ ความอึดใจยังคงมี</p> <p>4. <u>จาก</u> <u>จะ</u> <u>ตั้งใจ</u> <u>เพื่อ</u> <u>คง</u> <u>ตั้งใจ</u> <u>ไว้</u> เมื่อไม่ใช้ของเรา ก็เอาไปส่งตำรวจเสียให้หายอึดใจ</p>

จากตัวอย่าง (1) วงจรของการปฏิบัติเพื่อรักษาเบญจศีลข้อ 2 โดยให้
ขรวาสธรรมเป็นเครื่องมือ) และคำอธิบายจะเห็นว่า ความซื่อสัตย์ในกรณีนี้
ความซื่อสัตย์ต่อตัวเองเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ต่อหน้าที่ บุคคล กวเวล
ฯ เป็นองค์ประกอบ สุดท้ายว่าสถานการณ์ปัญหานั้นจะไปเกี่ยวข้องกับสิ่งใด

ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ จึงเป็นเกติธรรมที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติของ
คนในแง่ที่เป็นตัวหล่อเลี้ยง ตัวเริ่มต้น ในการปฏิบัติความดีดังกล่าวข้างต้น

ส.ส 15/845/316 ข.ส 25/311/361

คุณกวี สีตลวรารังค์ , วิทยานิพนธ์ , 2524

คู่มือสอนจริยศึกษา ระดับมัธยมศึกษา 21

คู่มือ กศ. จริยธรรมระดับอุดมศึกษา 24

ความเคารพสิทธิผู้อื่น

ความเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นเกติธรรมในกลุ่มความเคารพอันแบ่งตามสิ่ง
ที่เคารพได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. บุคคล
2. สถานที่
3. วัตถุ

การเคารพบุคคลยังแบ่งแยกในการเคารพเป็น

-เคารพโดยอาศัยกำเนิดเป็นเกณฑ์ เช่น บุคคลที่เกิดในตระกูลที่นำคุณ
ต่อแผ่นดิน จะได้รับการยกย่องจากบุคคลในตระกูลอื่นๆ

-เคารพโดยอาศัยอายุเป็นเกณฑ์ คือผู้ที่ชกติก่อนจะได้รับ ความเคารพจาก
ผู้ที่เกิดทีหลัง

-เคารพโดยอาศัยความสามารถความมีคุณธรรมเป็นเกณฑ์ เช่น
ผู้ทรงศีล ผู้มีความรู้ ย่อมได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น การเคารพบุคคลนี้เห็นได้
ชัดว่าเป็นการเคารพสิทธิของผู้อื่น โดยมีแหล่งของสิทธินี้ จาก ชำสีกำเนิด อายุ

และคุณสมบัติ และสิทธินี้เป็นการเปรียบเทียบระหว่างตนเองกับผู้อื่น

การเคารพสถานที่ คือ การสำรวมตนและปฏิบัติตามควรแก่สถานที่ เช่นในที่ประชุมปฏิบัติอย่างหนึ่ง ในปูชนียสถานปฏิบัติอย่างหนึ่ง ในโบราณสถานปฏิบัติอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่า การเคารพสถานที่นี้เป็นแนวปฏิบัติที่แสดงถึงเหตุผลเบื้องหลังของการเคารพในสิทธิผู้อื่น เช่นในที่ประชุมต้องเคารพสิทธิในการฟังของผู้อื่นจึงไม่บังควรทำเสียงอึกทึก ในปูชนียสถานต้องสำรวมแหม่นไถนนับถือศาสนานี้ก็ตาม เป็นการเคารพสิทธิในศรัทธาของศาสนิกชนนั้นๆ เป็นต้น

การเคารพวัตถุ ได้แก่ การปฏิบัติต่อสิ่งของ เครื่องใช้ ตามควรแก่ฐานะ เช่น ธงชาติอันแสดงสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ ต้องทำความเคารพโดยยืนตรงเวลาเชิญธงชาติขึ้น-ลงจากยอดเสา พระพุทธรูป พระบรมฉายาลักษณ์ ก็แสดงความเคารพอีกแบบหนึ่ง หรือแม้แต่สิ่งของเครื่องใช้ ทรัพย์สินากรธรรมชาติ การใช้อย่างดูแลรักษา , อนุรักษ์ ก็ถือว่าเป็นการแสดงความเคารพอย่างหนึ่ง กล่าวโดยสรุป การเคารพวัตถุก็เป็น การเคารพในสิทธิผู้อื่นได้อีกหนึ่ง เช่นเคารพธงชาติไทย ก็คือเคารพในสิทธิที่ดำรงความเป็นชาติของชาวไทย การใช้สิ่งของอย่างประหยัด อนุรักษ์ รักษาและอนุรักษ์ ก็เป็นการเคารพในสิทธิของผู้อื่นในการที่จะได้ใช้สิ่งนี้ด้วย

ความงามความเคารพความองคประกอบของความเคารพ แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. ความเคารพภายในใจ เป็นความรู้สึกในใจที่ขอมใจระลึกถึงความสำคัญ หรือคุณค่าของผู้อื่น การเคารพนี้ เป็นความรู้สึกเหมือนกันทุกชาติทุกภาษา
2. ความเคารพที่เป็นกิริยา-วาจา เป็นความเคารพภายในใจที่แสดงปรากฏออกมาให้ผู้อื่นได้รู้เห็นด้วย การเคารพนี้จะมีอาการแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้นๆ เช่น กราบ ไหว้ คำนับ ทักทาย สันมือ แลบลิ้น(ลิเบต) ลูกขี้มันรี ฯลฯ

อันการแสดงความเคารพทางกาย วาจา นั้น มิได้หมายความว่าเฉพาะการแสดงอาการ ไหว้-ทักทาย ตามวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังมีหมายรวมถึงการปฏิบัติตนบางประการที่เป็นการเอื้อเฟื้อต่อสิ่งนั้น บุคคลนั้น ดังจะวิเคราะห์ได้จาก การเคารพทิศ 6 จะเห็นได้ว่า การเคารพทิศ 6 นี้ การเคารพทิศเบื้องล่างไม่มีวิธีปฏิบัติให้

แต่เป็นการเอื้อเอื้อเมตตาตมุนอย การมองเห็นคุณค่าการแสดงความเคารพตามนี้
แบ่งเป็น 6 ประเภท คือ

1. ความเคารพในพระศาสดา ได้แก่ ความเคารพในความรู้อัน
ของศาสดานี้ แล้วปฏิบัติเพื่อให้ผู้อื่นเกิดความพอใจ นั่นคือปฏิบัติตนตามผู้รู้นั้น อาจ
รวมถึงการกราบไหว้ด้วย

2. ความเคารพในธรรม ได้แก่ ความเคารพในหลักเหตุผล เคารพ
ในหลักการ เคารพในความจริง นั่นคือปฏิบัติตนอย่างตั้งใจ จริงใจ ตามหลักความ-
จริงนั้นๆ จะเห็นว่าจุดนี้ไม่เน้นการกราบไหว้

3. ความเคารพในผู้ที่ศึกษา ในทางพุทธศาสนาหมายถึง การเคารพ
ในพระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้ศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อศึกษาแล้วก็นำ
มาสั่งสอนชาวาสต่อไป การเคารพนี้ นอกจากแสดงเป็นอาการกราบไหว้แล้ว ยังแสดง
ออกในสาระได้อีกมากเช่น ปฏิบัติตามคำสอนของท่าน เอื้อเพื่อแก่ท่าน (การศึกษาค
มองในแง่ยกระดับจิตใจ ถูกลดความตระหนี่ของผู้ศึกษา ทำให้จิตใจผ่องใส ถือว่าเป็นบุญ มอง
ในแง่ประโยชน์ที่พระได้รับคือได้ประทั้งชีวิต เพื่อโอกาสในการสั่งสอนชาวาสต่อไป ถ
ือว่าเป็นท่าน)

4. ความเคารพในการศึกษา ได้แก่ ความตั้งใจใฝ่รู้ ศึกษาใฝ่
ประโยชน์จริงๆ ศึกษาอย่างมีความมุ่งหมาย คือศึกษาอย่างเห็นประโยชน์ของการศึกษา
จะเห็นว่าการแสดงความเคารพนี้ไม่ใช่กิริยากราบไหว้

5. ความเคารพในความไม่ประมาท ได้แก่ การปฏิบัติตัวให้อยู่ในความ
ไม่ประมาท เป็นภาวะความเคารพทางใจ ที่น้อยใจระลึกรถึงคุณค่าของความไม่
ประมาท และแสดงออกทางกาย วาจา ได้หลายลักษณะ สุดแต่จะเป็นความไม่ประมาท
ในเรื่องใด และใจใฝ่การกราบไหว้ตามรูป วัฒนธรรมเลย

6. ความเคารพในการต้อนรับ ความเคารพนี้ใกล้เคียงกับความเคารพใน
สิทธิผู้อื่นมากกว่าความเคารพ 5 ข้อข้างต้น เป็นความเคารพที่แสดงความเอื้อเอื้อต่อ
บุคคลอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ เช่น ถ้าเคารพต่อผู้มาเยือนก็จะแสดง
ออกโดยทักทายก่อน ทาของมารับรอง ชวนคุยไม่ให้เก้อ ฯลฯ

ด้วยนัยของความเคารพทั้งใจกล่าวมาแล้วนี้ ทำให้เห็นลักษณะของการแสดงความรักที่เกิดขึ้นในใจให้ออกมาทางกาย วาจา ได้เป็น 4 ลักษณะดังนี้

1. ความอ่อนน้อม ไม่แข็งกระด้าง
2. ความสุภาพอ่อนโยน ได้แก่การแสดงความวาจา นุ่มนวลละมุนละไมต่อบุคคลทั่วไป ไม่กล่าวคำหยาบ
3. การเชื่อฟัง ไม่ค้ำใจ รั้งห่างเหิน ผลยอมปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนด้วยความเต็มใจ
4. การรู้จักกาลเทศะ ได้แก่การรู้จักวางตัว และปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเวลา บุคคล สถานที่ สิ่งของ

(คู่มือ กศ. ธรรมสำหรับเยาวชน ตอน 2, 2524)

ความเสียสละ

ความเสียสละ ได้แก่ การยอมเสียสิทธิในการกระทำบางอย่าง หรือในความเป็นเจ้าของสิ่งของบางอย่างอันเป็นลักษณะการให้ โดยที่ความเสียสละนี้แยกตามประโยชน์ที่เกิดขึ้นได้เป็น 2 นัย คือ

1. การเสียสละที่เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น เรียกว่าการสละนันทาน เช่น ให้ข้าว น้ำ แลกนอคอยาก ก็เรียกว่าให้ทาน
2. การเสียสละที่เกิดประโยชน์แก่ตนเอง เรียกว่าการสละนันทาบุญ ได้แก่การสละอารมณ์ประกอบด้วยกิเลส อันเป็นผลให้ผู้สละยกระดับจิตใจของตนขึ้น โดยที่การสละเพื่อประโยชน์ในตน มิได้หมายถึงการให้สิ่งของแก่ผู้อื่นเพื่อให้ได้รับความรักหรือสิ่งของตอบแทนคืนมา

แต่ถ้าแบ่งความเสียสละโดยใช้สิ่งที่สละเป็นเกณฑ์ แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การเสียสละวัตถุ ได้แก่การให้สิ่งของ ทรัพย์สินอันเป็นสิทธิของตนแก่ผู้อื่น ซึ่งแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

เสียสละวัตถุเพื่อเกื้อกูลกันระหว่างบุคคล เช่น แม่สละทรัพย์สินเพื่อเกื้อกูลลูก ลูกสละสิ่งของเพื่อเกื้อกูลลูกศิษย์

เสียสละวัตถุเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การสละทรัพย์สินเพื่อบำรุงศาสนา
สละทรัพย์สินเพื่อบำรุงโรงพยาบาล สละที่ดินเพื่อสร้างถนน บริจาคโลหิตหรือสละชีวิตเพื่อ
ป้องกันชาติ

2. การเสียสละอารมณ์ ในที่นี้หมายถึงอารมณ์ที่ขัดต่อการทำความดี ซึ่ง
มีอยู่ 2 ระดับ คือ

อารมณ์ที่ก่อความหงุดหงิด ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ แก่ตัวเอง
เช่น ความผูกโกรธ

อารมณ์ที่ก่อทุกข์-โทษ แก่ผู้อื่น เช่น ความต้องการอยากได้แล้ว
ดูเอาทรัพย์สินของคนอื่น

(คู่มือสอนจริยธรรมศึกษาระดับ ม.ศม 2521)

การเสียสละที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นที่เรียกว่าทานนั้น แยกตามสิ่งที
สละได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. อามิสทาน คือ การสละทรัพย์สินสมบัติของตนเองแก่ผู้อื่นด้วยความ
เมตตา เพื่อแต่ ว่าจะเป็นที่ชาติหรือไม่ใช่ชาติ เช่น การบริจาคทักษิณากบฏพรหิณี
, มิตรสหาย พ่อแม่ ครูอาจารย์ และกิจการอนาคา ตลอดจนสัตว์ทั้งหลาย

2. อรรถทาน คือ การแนะนำสั่งสอนให้บุคคลอื่นรู้จักบำเพ็ญคุณโทษ
ตลอดจนศิลปวิทยาต่างๆ เช่น บรรพทิศั่งสอนพรพาส์ ครูสอนศิษย์ มิตรเพื่อนมิตร
พ่อแม่สอนลูก ผู้ใหญ่สอนเด็ก คนมีศีลสอนคนไม่มีศีล คนมีความรู้สอนคนไม่มีความรู้

3. อภัยทาน คือ การเว้นจากการประทุษร้าย มีเมตตาจิตต่อสรรพ
สัตว์ ไม่มีเวรภัยแก่ผู้อื่น เช่น ละโอกาสที่จะทำร้ายคนอื่นแม้จะทำร้ายได้ การปล่อย
สัตว์ ทำให้สัตว์หรือคนพ้นจากอันตรายเพราะการละเว้นของผู้มีกำลังมากกว่า

(คู่มือสอนจริยธรรมศึกษาระดับ ม.ปลาย 2521)

การเสียสละ 3 ประการข้างต้นนี้ ถ้าผู้เสียสละตั้งใจเพื่ออกจิตตนเอง
ด้วย ก็ถือว่าเป็นการบุญของผู้นั้น ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1. อามิสทาน การสละสิ่งของ มุ่งประโยชน์ในการลดความตระหนี่
สิ่งของ (กิเลสตัวโลก) ของตนเอง

2. ธรรมทาน การแนะนำสั่งสอน มุ่งประโยชน์ในการลดความตระหนี่ ความรู้ (กิเลสตัวโลก) และความโลภ (กิเลสตัวโทษะ) โดยอาศัยหลักความจริงที่ว่า ผู้อธิบายความรู้ได้หมดทวนความรู้นั้นขณะอธิบาย ได้ฟังความรู้นั้น (อีกครั้ง) จากการอธิบาย ของตน ถ้าแนะนำความดีก็เท่ากับให้บรรณาความดีให้ตนเองห้่อีกครั้ง นับเป็นการยก กระดับจิตใจของตนเอง ไม่ควรพรหมกัน

3. อภัยทาน การลดอารมณ์โกรธ ถูกโกรธนั้น มุ่งทำให้จิตใจ ของตนสงบแผ้ว (จากกิเลสตัวโทษะ) ทำให้กลายเป็นคนอารมณ์เย็น หน้าที่ ผองใส ดังนั้นการสวดและเมตตา ก็นับเป็นอภัยทาน ตามความหมายนี้ เพราะมี ผลใหญ่กระดับจิตใจของตน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นดังนี้

1. สืบค้นว่ามีเพลงพื้นบ้านอะไรบ้าง ใครร้องได้ อยู่ที่ไหน โดย
ใช้แบบสอบถาม
2. สัมภาษณ์ประชากรที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านที่สำรวจพบ และ
บันทึกโดยจัดเป็นเอกสาร และบันทึกในแถบเทป
3. วิเคราะห์เพื่อจัดหมวดหมู่ของเพลง
4. วิเคราะห์ทัศนคติธรรมจากเพลงทั้งหมด
5. จัดหมวดหมู่ทัศนคติธรรมที่วิเคราะห์ได้
6. เปรียบเทียบทัศนคติธรรมจากเพลงแต่ละหมวดหมู่

แผนภูมิแสดงระยะเวลาในการดำเนินการ

แผนการดำเนินงาน	ว.ค	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
1. ขั้นตอนการ	✓											
2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล		✓	✓	✓	✓							
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล						✓	✓	✓				
4. ขั้นรายงานข้อมูล									✓	✓	✓	✓

เมื่อดำเนินการสำรวจและรวบรวมเพลงพื้นบ้านจาก 6 อำเภอใน
จังหวัดสิงห์บุรี ได้แก่

1. อำเภอเมืองสิงห์บุรี
2. อำเภอบางระจัน
3. อำเภอค่ายบางระจัน
4. อำเภอตาชัง

5. อำเภอพรหมบุรี

6. อำเภออินทร์บุรี

ได้เพลงพื้นบ้านที่สรองเล่นทั้งหมด 60 ส่วนวน ซึ่งไม่ได้ออกไว้เป็นแต่ล
อำเภอ เท่าที่พบเนื้อเพลงมีสำนวนคล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ ก็ในเกือบทุกอำเภอจะพบเพลง
ที่คล้ายๆกันสำนวนเนื้อเพลงอาจจะมีเพี้ยนกันบ้างเล็กน้อยซึ่งก็คิดมาเฉพาะสำนวนที่ต่างกัน
มาลงไว้ เพลงส่วนใหญ่ที่รวมได้ ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก มีทั้งหมดประมาณ ๖๐ เพลงและ
60 ของเพลงที่รวบรวมได้ทั้งหมด และเพลงเหล่านี้ได้เริ่มสูญหายไปอย่างมา-
เลียดตาย เนื่องจากการเล่นแข่งของเพลงลูกทุ่ง และเพลงร่วมสมัย ที่แพร่หลายทั่วไป
ทางสื่อมวลชน

จากการสำรวจนี้พบว่า มีเพลงพื้นบ้านกลุ่มหนึ่งที่กลายมาเป็นเพลงร่วมสมัย
ในปัจจุบัน โดยเฉพาะเนื้อหาค่าระเป็นเรื่องราวในปัจจุบันนี้ไปเกี่ยวข้องกับพาราดี
ของหนุ่มสาว ยังคงไว้แต่ทำนองที่เป็นพื้นบ้านอยู่ และมีเครื่องเล่นจริงๆในชีวิตประจำวัน
แต่ตั้งเป็นคณะรับจ้างเล่นในงานต่างๆ เช่น คณะ พ.ร่วมศิลป์ เป็นต้น คณะผู้วิจัยจึง
เห็นสมควรคัดเพลงพื้นบ้านกลุ่มนี้ออกไป ไม่ทำกาวิเคราะห

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. จัดหมวดหมู่ของเพลงพื้นบ้าน
2. วิเคราะห์ทัศนธรรมที่มีอยู่ในเพลงแต่ละเพลง
3. จำแนกทัศนธรรมที่วิเคราะห์ได้
4. เปรียบเทียบทัศนธรรมในเพลงพื้นบ้านแต่ละหมวดหมู่

1. การจัดหมวดหมู่ของเพลงพื้นบ้าน

เพลงที่รวบรวมได้ทั้งหมด 60 เพลง ส่วนใหญ่เป็นเพลงกล่อมเด็กหรือเพลงร้องเล่นในบ้าน เนื้อหาของเพลงนอกจากจะแสดงชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ และทัศนคติแล้ว ยังแสดงถึงระบบคุณค่าที่ใช้เป็นปทัสฐานทางสังคม หรือส่วนที่เป็นทัศนธรรมอันสมาชิกของสังคมพึงปฏิบัติไว้เป็นจำนวนมาก ดังได้แจกแจงดังนี้

หมวดที่ 1 ประเภทธรรมชาติ

กลุ่มเพลงนก มี

1. เพลงนกกาเหว่า 6 ส่วน
2. เพลงนกกระเจิบ 1 ส่วน
3. เพลงนกขมิ้น 1 ส่วน
4. เพลงนกเอี้ยง 4 ส่วน
5. เพลงนกกาเหี่ยว 1 ส่วน
6. เพลงพญาหงส์ทอง 1 ส่วน

กลุ่มเพลงสัตว์ มี

1. เจ้าเสือโกร่ง 1 ส่วน
2. แมวหงาว 1 ส่วน
3. โกล 1 ส่วน

หมวดที่ 2 ประเภทภาระเลข มี

- | | |
|--------------------|--------------------|
| 1. อีมอญ 1 ส่วนวน | 2. แม่ศรี 1 ส่วนวน |
| 2. เชนออย 1 ส่วนวน | 4. จำจี้ 2 ส่วนวน |
| 3. ปักสาว 1 ส่วนวน | 6. จิงโจ้ 1 ส่วนวน |
| 7. นางออง 1 ส่วนวน | 8. ลิงลม 1 ส่วนวน |

หมวดที่ 3 ประเภทวิถีชีวิตและเสียดสีสังคม

กลุ่มความรักเด็ก มี

- | | |
|---------------------------|---------------------------|
| 1. เจ้าเรือส่งวน 1 ส่วนวน | 2. เจ้าสุดที่รัก 1 ส่วนวน |
| 3. หัวล้านยอมแปล 1 ส่วนวน | 4. เจ้าเนื้อเย็น 2 ส่วนวน |
| 5. ทองสุ่ย 1 ส่วนวน | 6. ทองดี 1 ส่วนวน |
| 7. ลูกแวง 1 ส่วนวน | 8. นกเขา 2 ส่วนวน |
| 9. นกเขาเดอม 1 ส่วนวน | 10. นกเขาปลอย 1 ส่วนวน |
| 11. นกเอี้ยง 1 ส่วนวน | |

กลุ่มเสียดสีสังคมและแสดงวิถีชีวิตชาวบ้าน

1. ไทวอญ 1 ส่วนวน
2. โขม โขม โขม 1 ส่วนวน
3. ลูกสาวโกล 3 ส่วนวน
4. นางประจวบ 1 ส่วนวน
5. ลูกเขย-ขอมตา 1 ส่วนวน
6. หงมแง 1 ส่วนวน
7. นางนหว 1 ส่วนวน
8. วัคนอก 1 ส่วนวน

- | | |
|--------------------------|-------------------------|
| 9. สี่ชมพู 1 ส่วนวน | 15. จันทร์เจ้า 1 ส่วนวน |
| 10. นาละเก 1 ส่วนวน | 16. วัดโบสถ์ 1 ส่วนวน |
| 11. ทองสุช 1 ส่วนวน | 17. โยน้อง 1 ส่วนวน |
| 12. ลูกสาวสาวแพ 1 ส่วนวน | 18. โยนชิงช้า 1 ส่วนวน |
| 13. ลูกก๊ก 1 ส่วนวน | 19. เรือเด่น 2 ส่วนวน |
| 14. เมรีชีเมา 1 ส่วนวน | |

2. วิเคราะห์หัตถิธรรมที่มีอยู่ในเพลงแต่ละเพลง

2.1 ประเภทธรรมชาลี

2.1.1 กลุ่มเพลงนกล

เพลงนกลกาเหว่า (ส่วนที่ 1)

กาเหว่าไซ้ให้แม่กาหัด	แม่กาก็หลงรัก
<u>นึกว่าลูกในอุทร</u>	<u>กาบขามาเพื่อ</u>
<u>กาบเหี่ยวสาบ่อน</u> (1,2)	ปีกทางยังอ่อน
ตอนละครสองปี	พาลูกหากิน
ตามฝูงพระคงกา	ตีปีกเหยียบสำหรับาย
ปากก็โพรหาปลา	กินกุ้งกินกั้ง
กินหอยสะตั้งแขงกา	กินแล้วก็กลับมา
จับตนหาโพธิ์ทอง	กลมคอมมองมอง
ยกเป็นขึ้นส่ง	ตองแม่กาคำ
ถูกเขาหัวอก	แม่กาก็ตกลงน้ำ
ตองแม่กาคำ	<u>เป็นกรรมเสียแล้วแม่นา</u> (3)

เนื้อเพลงพรรณาดังกล่าวขรักของแม่กาซึ่งรักลูกกาเหว่าโดยเข้าใจผิดว่าเป็นลูกของตัวเอง เนื้อเพลงชี้ให้เห็นธรรมชาติของแม่มดที่มีความรักต่อลูก แสดงออกโดยการเลี้ยงดูเมื่อลูก ยังช่วยตัวเองไม่ได้ ครั้นเมื่อลูกเติบโตพอจะช่วยตัวเองได้แม่ก็เริ่มพาไปฝึกบิน ฝึกหากิน ในตอนหลังของเพลงกล่าวถึงแม่กาที่หัวหน้าตัวของแม่เรียบร้อยแล้วก็ไปพักผ่อนที่ตนหาอันร่มรื่น แต่เป็นเวรกรรมเก่าทำให้ลูกชายพรายังตายกล่าวได้ว่ามีกรรมช่วยมาตัดรอนกรรมดี

อธิบายคดีธรรม

- (1) แสดงความจริงว่ากรรมชาติของแม่ยอมรักลูก
- (2) ลูกจรรกตัณฐะต่อผู้เลี้ยงดู (เนื่องจากในข้อ 1)
- (3) แม่กำลังทำกรรมดี กรรมชั่วความมาทัน ก็อาจสนองตอบได้ ทำให้โอกาสทำดีหมดไป จึงไม่ถววจองเวรจองกรรมกันต่อไป

เพลงนกกาเหว่า (ส่วนที่ 2)

<p>นกกาเหว่าเอ๋ย แม่กาห์หลงรัก กาบเอาขามาเพื่อ ปีกหางยังอ่อน แม่ก็พาคลุไปหาภิน⁽²⁾ ตีนก็เหยียบสาคราย กินแล้วก็บินกลับมา นายพรานเขาสั่งเห็น ยกปืนขึ้นยิง มันเป็นเวรเป็นกรรม⁽³⁾</p>	<p>ไซให้แม่กาฬัก คิดว่าลูกในอุทร^(1,2) กาบเอาเหยื่อมาป้อน ซึ่งจะสอนหัดบิน ตามทุ่งไร้ทุ่งนา ปากก็ไซ้ระหาปลา จับตนหาภูธร จึงคอยค้อมค้อมมอง หมายจะลองแม่กาฬ่า แม่กาฬ่านะแม่กฤษ</p>
--	---

อธิบายคดีธรรม (เหมือนสำนวนที่ 1)

- (1) ความกตัญญู
- (2) ทิศ 6
- (3) กฎแห่งกรรม

นกกาเหว่า (ส่วนที่ 3)

<p>แม่กกาเหว่าเอ๋ย แม่กาฬ่าหลงรัก กาบขามาเพื่อ ปีกหางยังอ่อน แม่จะพาเจ้าไปภิน⁽²⁾ คียเจ้าเหยียบสาคราย</p>	<p>ไซให้แม่กาฬัก คิดว่าลูกในอุทร^(1,2) กาบเหยื่อมาป้อน ขอแต่จะสอนบิน ยังฝึ่งน้ำพุระคงกา ปากก็ไซ้ระหาปลา</p>
---	---

กินแล้วก็บินมา
 นายพรานแลเห็น
 ยกปืนขึ้นส่อง
 ปืนถูกที่ขอกอก
 ตัวหนึ่งจะตม
 แกลงแม่กาดำ

จับที่ตนพระไทรทอง
 มองเขม่นแลมอง
 จ้องเอาแม่กาดำ
 แม่กาดำก็ตกลงในน้ำ
 ตัวหนึ่งจะฆ่า
 จำวันนี้พอนา

เพลงนกกาเหว่า(สำนวนที่ 4)

กาเหว่าเอ๋ย
 แม่กาที่หลงรัก
คาบเอาขามาเพื่อ
นอนไว้ในรังนอน
 ปีกเจ้ายังอ่อนตลอด
หาลูกไปหากิน(2)
 ต้มก็เหยียบสาหร่าย
 กินกุ้งเคยกินสิ่ง
 กินแล้วก็โผล่มา
 ยังมีธามพราน
 ยกเอาปืนขึ้นส่อง
 ตัวหนึ่งว่าจะตม
 กินยางแม่กาดำ

ไซ้ให้แม่กาพัก
คิดว่าลูกในอุทร(1,2)
คาบเอาเหยื่อมาป้อน
ซ่อนเหยื่อมาให้กิน
 หอแต่จะสอนบิน
 ที่ปากน้ำพระคงคา
 ปากก็โผล่หาปลา
 กินหอยกระตังยงคงคา
 จับที่ตนหว่าไทรทอง
 เทียวเข็มเข็มมองมอง
 จ้องถูกเอาแม่กาดำ
 ตัวหนึ่งนี่ว่าจะฆ่า
 จำวันนี้พอนา

อธิบายลัทธิธรรม

เช่นเดียวกับสำนวนที่ 1,2,3

เพลงนกกาเหว่า (สำนวนที่ 5)

กาเอ๋ยกาเหว่า
 แม่กาพะวงหลงรัก
คาบขามาเพื่อ

ไซ้ให้แม่กาพัก
 นึกว่าลูกในอุทร
คาบเหยื่อมาป้อน(1,2)

ปีกหางยังอ่อน

พาลูกเที่ยวหากิน
ไอ้ตีนก็เหยียบสาหร่าย
กินแล้วโผลมา
นายพรานแลเห็น
ยกปืนขึ้นจ้อง
ยิงถูกหัวอก
ส่งสารแม่กาดำ

เพิ่งจะสอนหัดบิน
ตามฝูงพระคงคา
ปากก็โฉบหาปลา
จับตนหว่าโพธิ์ทอง
ส่องตาเขม่นแลมอง
ส่องยิงแม่กาดำ
แม่กาตกหัวทะฆ่า
กรรมเสียแล้วนะแม่น้า

อธิบายคติธรรม

เช่นเดียวกับสำนวนที่ 1, 2, 3

เพลงนกกาเหว่า

กาเหว่าเอ๋ย
เจ้าคอยฟังเสียงเลน
แม่กาแม่เหยี่ยว
เสียงสายลมยกเขาซัง

ชั้นแต่เข้าจนเย็น
เสียงเย็นเสียงจริงเจียว
เกี่ยวกับตำรัง (1, 2)
อยู่กับรังเลี้ยงน้อง (3)

เพลงนี้กล่าวถึงแม่กาก็แม่เหยี่ยว ชวนกันไปตำรัง ซึ่งจะได้รังเป็นความสำเร็จสืบใหม่ขึ้นมา และปรารถนาไปถึงนกอีกตัวที่คงอยู่รังเลี้ยงน้อง ซึ่งมองได้ในแง่ที่ว่ามีความ "รับผิดชอบ" ถึงจะไม่ได้รังแต่ทำหน้าที่ได้สมบูรณ์

อธิบายคติธรรม

- (1) ความร่วมมือ
- (2) ความสามัคคี
- (3) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่

เพลงนกกระจิบ

โอ้เจ้านกกระจิบเอ๋ย
ตัวไหนจะเป็นเอก (1)

บินมาลิบๆสูงเทียมเมฆ
สูงเทียมเมฆ พ่อน้ำ

เพลงนี้เป็นความคิดของคนซึ่งหลงใหลในนกขี้เมา ว่าตัวไหนจะเป็นตัวเอก

ที่มีความสามารถมากกว่าเพื่อน อาจแสดงมาในรูปแบบที่สูงกว่า หรือบินออกหน้าเพื่อน
ความคิดนี้ให้คิดว่า บุคคลในสังคมต้องมีการแข่งขันต่อสู้อยู่ตลอดเวลา บุคคลที่ไม่
พัฒนาตัวเอง ย่อมเป็นคู่พ่ายแพ้ในที่สุด

อธิบายคติธรรม

(1) ส่งเสริมการต่อสู้ในสังคม

เพลงนกขมิ้น

นกขมิ้นเหลืองอ่อนเอ๋ย

กำลังแลวจะนอนไหน

นอนไหนกันนอนใด⁽¹⁾

สู้มทุมพุ่มไม้ก็เคยนอน

เพลงนี้บรรยายถึงนกขมิ้นที่นอนไหนกันนอนใด เป็นคติว่าบุคคลควร
เป็นคนเลี้ยงง่าย อันหมายถึง ไม่เรื่องมากในเรื่องการกินการอยู่อันจะทำให้การ
ดำรงชีวิตไม่ยุ่งยาก ไม่เป็นภาระแก่ตนเองและผู้อื่น

อธิบายคติธรรม

(1) ความเป็นคนเลี้ยงง่าย

เพลงนกเอี้ยง

นกเอี้ยงเอ๋ย

มาเลี้ยงถวายเจ้า

ถวายกินข้าว

นกเอี้ยงหัวโต

ไปจับต้นโพธิ์

ร้องไห้หึ่งหึ่ง

ไปจับต้นขิง

เขายิ่งเอ็งตาย

ไปจับต้นข้าว

เขาค่าหมื่อ⁽¹⁾

ไปจับกอไผ่

มันส่ายจริงจริง⁽²⁾

เพลงนี้กล่าวถึงนกเอี้ยงซึ่งมีความเคอะรอนหลายสถาน ไปอยู่ต้นไม้ไหน
ก็ไม่ส่ายได้เลย แล้วหาอยู่ไปมาจึงไปจับคนที่ส่ายคือคนโต เนื้อเพลงนี้แสดงนัยว่า
บุคคลหรือสิ่งสารทั้งหลาย อยู่ท่ามกลางความทุกข์อันเกิดมฤตยูพาทานทั้งหลาย ธรรมชาติ
ที่ยังมีอุปาทาน ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหน ก็ยังคงมีความทุกข์อยู่รำไป จนกว่าจะตัดอุปาทานได้
ความทุกข์จึงหายไป อนึ่งคนโตในความหมายทางภพชาวนเป็นสัญลักษณ์ของภาวะสังข
(สอาด สว่าง สงบ)

อธิบายกวีธรรม

- (1) ทุกข์แวงล้อมสังขารทั้งหลาย
- (2) เมื่อตั้งอุปาทานใดกัณฑ์ทุกข์

เพลงนกเอี้ยง

นกเอี้ยงเอ๋ย	มาเอี้ยงกวายคอน
กวายเป็นพเนจร	นกเอี้ยงตีกัน
ตวจันไปไถนา	ขายมาไปส่งชาว
ขายเฝ้าเรือ	ขายเหมือนตลกกระโดด
ขายไฟแจ้งคอก	คาโมคายอด
กอดขายฆ่า	แก่เอ๋ย

เนื้อเพลงบรรยายความเป็นไปของบุคคล-สถานการณ์ที่เกิดขึ้น แม้ว่า
จะเป็นกวีว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกเป็นไปตามปัจจัยปรุงแต่งของมัน แต่มองเห็น
ไม่ชัดเจนนัก

อธิบายกวีธรรม

แนะนำกวีธรรมไม่ชัดเจน

เพลงนกเอี้ยง

นกเอี้ยงเอ๋ย	เอี้ยงกวายเฝ้า
กวายกินข้าว	นกเอี้ยงหัวโต
<u>ไปจับตนโพธิ์</u>	<u>เขาก็ไหลลงมา</u>
<u>ไปจับตนหว่า</u>	<u>เขาจะตาแม่ให้</u>
<u>จับตนชิง</u>	<u>เขาก็ชิงเจ้าตาย (1)</u>
<u>จับตนไหนดีเล่า (2)</u>	<u>นกเอี้ยงเอ๋ย</u>

เนื้อเพลงนี้กล่าวถึงนกเอี้ยงซึ่งมีความเดือดร้อน และพยายามหาที่ระงับ
ความเดือดร้อนของตนโดยการเปลี่ยนต้นไม้ไป แต่ความเดือดร้อนก็ยังงมีอยู่
ถึงแม้จะเปลี่ยนรูปแบบไป เป็นกวีว่า ถ้ามีอุปาทานอยู่ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดสภาวะใด
บุคคลย่อมแวงล้อมไปด้วยทุกข์ เพียงแต่ความทุกข์นั้นเปลี่ยนรูปแบบไปเท่านั้น

บุคคลที่มองเห็นดาวทุกขั้วเช่นนี้ จะเริ่มหาทางออก เหมือนนกเอี้ยงที่ถูกถามว่า "จะจับตั๊กแตนดี" (ในเมื่อไม่ว่าจะจับตั๊กแตนโลกก็เดือดร้อนทั้งสิ้น)

อธิบายกติธรรม

- (1) สุขขั้วแวดล้อมสังขารทั้งหลาย
- (2) บุคคลที่มองเห็นทุกขั้วยอมแสวงหาภาวะพ้นทุกขั้ว

เพลงนกเอี้ยง

นกเอี้ยงเอ๋ย

ปีกเจ้าเกลี้ยง ทางกลม

บินไปทางสนม

เอากลมเจ้าคนเดียว

เพลงนี้กล่าวถึงนกเอี้ยงซึ่งไปไหนมาไหนตัวเดียว หอจะซัดก็ได้ว่า โดยทั่วไป

บุคคลต้องเป็นที่พึ่งแห่งตน (ไม่มีใครทำกรรมใดแทนใครได้ และไม่มีใครรับผลกรรมแทนใครได้)

อธิบายกติธรรม

กติธรรมไม่ชัดเจน

เพลงนกกาเหี่ยว

กาเหี่ยวเอ๋ย

เกี่ยวกันจะทำรัง (1)

ถ้าก็บินไปก่อนเอ๋ย

เหี่ยวจะร่อนไปที่หลัง (2)

ใครจะเป็นเจ้าของรัง (3)

...เอ๋ยรอยซึ่ง...แม่น้ำ

เพลงนี้แสดงภาพพจน์ถึงกากับเหี่ยวที่ชวนกันไปทำรัง โดยผู้ร้องให้ข้อสังเกตว่า กาบินไปก่อนเหี่ยว แล้วตั้งคำถามว่าใครน่าจะเป็นเจ้าของรัง ชี้ให้เห็นคิดว่าการทำกรรมใดใคร ต้องมีการระงับข้อกัน เหมือนกากับเหี่ยวที่ร่วมมือกันทำรัง หลังจากนั้นก็ตั้งข้อสังเกต ประนีประนอมขอตกลง จึงไม่ตีกันแย่งชิงกัน โดยอาจใช้พฤติกรรมที่ผู้ร้องสังเกตเห็น เป็นเกณฑ์ในการกำหนดกติธรรมของผลงาน

อธิบายกติธรรม

- (1) การประสานงาน
- (2) บัสดงพฤติกรรมที่จะพัฒนาเป็นเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง
- (3) การประนีประนอม

เพลงพาทอง

โอะ...โอะ...
 นี้กว่าจะมีเมียสอง
ดีเมียหลวงควยทอนออย
 รักเมียไม่เท่ากัน
อันเมียน้อยจะใหญ่มาว
 ส่วนตัวพี่เอง

เจ้าพระยาพาทอง
 รักน้องไม่เท่ากัน
ดีเมียน้อยควยทอนจันทร์(1)
 สารพันจะเป็นไป
อันเมียหลวงจะใหญ่ใหม่(1)
จะนั่งกางเกงชั้นใน(2)

เนื้อเพลงเกี่ยวกับผู้ที่มีภรรยาสองคน (หรือมากกว่าหนึ่ง) ไม่สามารถบริหารครอบครัวให้ภรรยาทั้งสองปรองดองกันได้ อันมีผลให้ตัวเองและคนภายในบ้านขาดความสงบสุขในชีวิตครอบครัว จึงเป็นคติให้ผู้มีปัญญาใคร่มองเห็นความเป็นเหตุเป็นผลกันของการกระทำ (กรรม) ของคนว่า ความไม่สันโดษในภรรยาตน (จะต้องมีภรรยาคนที่สอง) เป็นเหตุให้เกิดความรอนใจแก่ภรรยาทั้งสอง ความรอนใจแก่ตัวเอง อาจเป็นความคับข้องใจของลูกๆและบ่าวไพร่ในบ้าน ความเดือดร้อนซึ่งไม่เป็นที่ปรากฏและยกย่องในสังคม เมื่อมองในส่วนภรรยาทั้งสอง ทำให้เห็นความอิจฉาริษยาแก่กัน จนแสดงออกมากวดยการประชันพาวุธกัน ซึ่งนอกจากสร้างความไม่สบายใจให้แก่กันแล้ว ยังทำให้สามีซึ่ง(น่าจะ)เป็นที่รักของเธอทั้งสองต้องเดือดร้อนไปควย จนถึงกับต้องนั่ง"กางเกงชั้นใน" ความอิจฉานำความเดือดร้อนมาให้ทั้งตนเองและผู้อื่น ไม่เป็นที่ควรกระทำแก่คนทั่วไป

อธิบายคติธรรม

- (1) ความอิจฉานำทุกข์มาให้
- (2) ความไม่สันโดษในภรรยา เป็นเหตุแห่งความไม่สงบสุขในครอบครัว

2.12 กลุ่มเพลงสัตว์

เพลงเจ้าเสือโคร่ง

เจ้าเสือโคร่งเอ๋ย....

โยงกันมาเป็นพัน

เสือปลาหน้าสั้น

กั๊กกันชะเออะวา (1)

เนื้อเพลงแสดงออกในทางขู่งให้เสือโคร่งและเสือปลาทะเลาะกัน ชี้ให้เห็นคติธรรมในแง่ที่ว่า ในสังคมทั่วไปไม่แน่ว่าจะมีใครหวังดีต่อใครทุกคน น่าจะใคร่ระวังตัว ไม่หุเบาทำอะไรไปตามคำที่ขู่งแยง

อธิบายคติธรรม

(1) การขู่งแยงตะแคงแส

เพลงแมงหว่าง

อายแมงหว่างเอ๋ย

ไต่ราวลงมา

คนนอนไม่หลับ

กิ้นต๊ับเสี่ยเถิดหวา (1)

เนื้อเพลงเป็นการขู่งเด็กให้วานอนสอนง่าย มิฉะนั้นจะต้องไต่รับโทษ คือถูกแมงตัวโตกัด ซึ่งการวานอนสอนง่ายนั้นถือว่าเป็นความดีของเด็ก เป็นการชี้ให้เห็นว่าการทำดีจะไต่รับผลดีตอบแทน

อธิบายคติธรรม

(1) ทำดีไต่ดี ทำชั่วไต่ชั่ว

เพลงไก่

ไก่เอ๋ยไก่

เลี้ยงลูกมาจนใหญ่

ไข่เป็ดมีให้ลูกกิน

ลูกรองเจ็บบเจ็บบ

แม็กก็เรียกไปลูยกิน (1)

ทำมาหากินตามประสาไก่เอ๋ย

อธิบายคติธรรม

เพลงนี้เน้นคติธรรมในแง่ของแม่ไก่ที่ทำหน้าที่ของบุพการี เลี้ยงลูกตั้งแต่ช่วยตัวเองไม่ไต่จนลูกเติบโตก็พาไปฝึกหากิน เพื่อลูกจะได้ช่วยตัวเองไต่ต่อไป สำหรับคติธรรมที่ไต่คือ

(1) หน้าที่ของบุพการี

2.2 ประเภทการละเล่น

เพลงอีมอญ

อีมอญชื่อน้า
ไอโน่นไอนี้

ตุ๊กตาอยู่ข้างหลัง
กูจะตีตุ๊กตึง

อธิบายกติกรรม

เนนคติกรรมไม่ชัดเจน

เพลงแม่ตรี

แม่ตรีเอ๋ย
ยกมือไหว้พระ
ชักพามาหม

แม่ตรีสวยสะ
ว่าจะมีกนชม(1)
ชมแม่ตรีเอ๋ย

เนื้อเพลงบรรยายถึงแม่ตรี ซึ่งแต่งตัวงดงาม กำลังทำท่ายกมือขึ้นไหว้พระ เพราะคิดว่าจะเป็นที่ชื่นชมของบุคคลอื่น เป็นลักษณะของการทำดีเอาหน้าโดยไม่มีความจริง

อธิบายกติกรรม

(1) การทำดีเอาหน้า ซึ่งไม่ควรทำ

เพลงเถรน้อย

เถรน้อยเอ๋ย
ตักน้ำใส่อ่าง
นกกระชางลอยแพ
ตุ๊กแก ตุ๊กโทม่ง ตุ๊กโทม่ง.....

ตักน้ำใส่โอง
ตะเข้ฝ้าคาง
เสาวัดเสาแจ

อธิบายกติกรรม

เนนคติกรรมไม่ชัดเจน

เพลงจำใจแม่ชุน

จำใจแม่ชุน
ใครผลប់ผลับใครกินกะลา(2)
มะละกอออกฝัก
ชักออกไปเสียเนอ(3).....

ใครมีบุญใครกินสำหรับ(1)
มะม่วงออกข่อ
ผิวเขียวไม่รัก

เป็นเพลงสำหรับการละเล่น แฝงคติธรรมที่ว่า คนทำกรรมดี(มีบุญ) ก็จะได้ผลดี
 คอบแทน คือโคกกินสำรับ ตรงกันข้ามกับคนที่สะเพร่า ทำการใดมีลักษณะที่ไม่ตั้งใจ
 ไม่ประณีต อาจหมายรวมถึงการทำดีแต่ต่อหน้า ก็จะได้ผลคอบแทนเป็นสิ่งที่ไม่ดี
 คั้งที่เปรียบเทียบกับไว้ในเพลงว่าโคกกินอาหารในภาชนะที่ทำด้วยกะลา อีกท่อนหนึ่งของ
 เพลงเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตครอบครัว ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะของสามี-ภรรยา
 ไม่ว่าเขาจะปรองดองกันหรือใจก็ถาม บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวเป็นอย่างยิ่ง
อธิบายคติธรรม

- (1) ทำดีโคกดี
- (2) ทำชั่วโคกชั่ว
- (3) ไม่ควรยุ่งเรื่องคนอื่น

เพลงจำจ๊ะเขือเปราะ

จำจ๊ะเขือเปราะ	กระเทาะหน้าแวน
พายเรือออกนอน	กระแทนคนกุม
สาวสาวหนุ่มหนุ่ม	อายน้ำตาไหน
อายน้ำตาวัด	เอาแปงตีไผ่ทา
เอาผ้าที่ไหนสลัด	เอากระจกที่ไหนส่อง
เขี่ยม เขี่ยมมองมอง	นกขุนทองร้องวู

อธิบายคติธรรม

แนกคติธรรมไม่ชัดเจน

เพลงชักสาว

ชักสาวเวย	มะนาวโตงเตง
ขุนนางมาเอง	ว่าจะเล่นชักสาว
<u>ใครมือยาว</u>	<u>สาวใดก็สาวเอา</u> (1)
<u>มือใครสั้น</u>	<u>เอาเถวักยต่อเขา</u> (2)

เป็นเพลงการละเล่นที่แฝงคติที่ว่า บุคคลควรใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่
 ให้เต็มที่ ไม่ว่าจะทำกิจการใดก็ถาม เปรียบเหมือนคนที่มือยาวให้ใช้ความมือยาวนั้น

ให้เป็นประโยชน์ แต่ในขณะที่เดียวกันก็สอนว่า คนที่มีความสามารถน้อยกว่า ก็ไม่ควร
ละความพยายาม แต่ให้หาเครื่องช่วย อาจเป็นการหาความรู้ ทักษะ หรือ
ประสบการณ์เพิ่มขึ้น เหมือนคนที่มือสั้นก็ให้ใช้เดาวัลย์มาต่อ เพื่อจะได้มีโอกาสเท่ากับ
คนมือยาว เมื่อผสมผสานแนวคิดทั้งสองแล้วจะเกิดแนวคิดใหม่ว่า ในสังคมปัจจุบัน บุคคล
ต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ในด้านความรู้ความสามารถ และใช้ความรู้ความสามารถ
ที่มีอยู่ให้เต็มที่

อธิบายคติธรรม

- (1) พยายามใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ให้เต็มที่
- (2) คนที่มีความสามารถน้อยก็ให้ฝึกตนเพื่อให้มีโอกาสทัดเทียมผู้อื่นได้

เพลงจิตใจ

จิตใจโล่สำเภา	หมาโล่เห่า
จิตใจโคคนำ	หมาโล่ขำ
จิตใจคำหนี่	กลวยสองหัว
ทำขวัญจิตใจ.....	

เป็นเพลงที่บรรยายถึงตัวจิตใจ ซึ่งกำลังหลบหลีกการต่อแยะของสุนัข
ที่เปรียบเสมือนคนพาล ในที่สุดของการหลบหลีกไม่ยอมมาพบพาล จิตใจก็ได้รับการทำขวัญ
ด้วยกลวยสองหัว ถือว่าการหลบหลีกจากคนพาลเป็นสิ่งดี

อธิบายคติธรรม

- (1) การไม่เสวนากับคนพาลเป็นมงคล

เพลงนางอาน

นางอานเอ๋ย	อีกตัวอยู่ข้างกลาง
อีกตัวอยู่ข้างบน	แม่ปลาหลดตกคอดปลาไหล (1)
ไอชอนตัวใหญ่	เฮ...เฮ...กระตุ่มโม่

เป็นเพลงการละเล่นประเภททรงเจ้าเข้าผี เนื้อเพลงบรรยายถึง
การต่อสู้กันระหว่างสัตว์สองตัว เป็นคติที่ชี้ให้เห็นว่า ในสังคมปัจจุบัน ย่อมมีการ
ต่อสู้แย่งชิงกันอยู่เสมอ คนที่มีกำลังมากกว่าย่อมได้เปรียบ บุคคลจึงควรฝึกให้เป็น
ผู้แข็งแรงอยู่เสมอ

อธิบายคติธรรม

(1) มีการต่อสู้กันเสมอในสังคม

เพลงลึงลม

ลึงลมเอ๋ย	มาอมขาวพอง
เด็กน้อย	ทั้งสอง
เจ้าพระยา	นภพริก
เจ้าพระยา	นกเขา
ดวงเบ็ญ	ดวงขาว
มาเขา	ลึงลม
ชนมตม	ชนพู่
แก้ว	หน้าหนู
โอดกะโถก	กระโตงยง

เพลงนี้เป็นเพลงการละเล่น ประเภททรงเจ้าเข้าผีอย่างหนึ่ง
เนื้อเพลง เน้นคติธรรมไม่ชัดเจน

2.3 ประเภทวิถีชีวิตและเสียดสีสังคม

2.31 กลุ่มความรักเด็ก

เจ้าเรือสงวน

เจ้าเรือสงวนเอ๋ย	เพื่อนเล่นเขาสวนกันไป
แควคนายมันรอน	จะนอนโซ
แสนเสียดายนะพอกุญ (1,2)

เนื้อเพลงแสดงความรักความห่วงใยของผู้ร้อง อาจเป็นพ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ ที่มีต่อเด็กว่าการไปเล่น ถูกแควถูกลมอาจจะทำให้เป็นไข้ ซึ่งทำให้ได้ทุกขเวทนาแลเสียโอกาสในการเล่นสนุก เมื่อเด็กเข้าใจความรักความห่วงใยของผู้ร้อง ซึมซาบ คิแล้ว ย่อมทำให้เกิดความกตัญญูรู้คุณ จึงนับว่าเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับความกตัญญูได้อีก นัยหนึ่ง

อธิบายกิจกรรม

(1) แสดงความรักความห่วงใยของผู้ร้องที่มีต่อเด็ก พ่อแม่ย่อมรัก และห่วงใยลูก

(2) ความกตัญญู

เจ้าสุกที่รัก

เจ้าสุกที่รักเอ๋ย....	อู่มเจ้าจักจะเคยมือ
วางลงมั่งสะเออะหรือ.....	มันจะเคยมือ...นะพอกุญ (1,2)

เนื้อเพลงแสดงถึงการปรารภกับสุกที่รัก(อาจเป็นลูก) ว่าอย่าอู่ม ใหมมากนัก ใหลูจักช่วยตัวเองบ้าง มิฉะนั้นต่อไปความสามารถที่จะช่วยตัวเองนี้ จะหมดไป จะเห็นว่าเพลงนี้ร้องขึ้นด้วยความห่วงใยลูกว่า ถ้ามีการปกป้องจากแม่มา ก็จะช่วยตัวเองไม่ได้ต่อไป และด้วยความรักจึงใส่ใจถ้อยคำอันอ่อนหวานต่อสุกที่รัก

อีกนัยหนึ่งของเพลงนี้ กล่าวว่ายมือ อาจหมายถึงเคยชิน ความยึด ควยอุปาทาน ย่อมทำตามอุปาทาน ซึ่งมีผลเป็นทุกข์ (เปรียบเหมือนเด็กซึ่งช่วยตัวเอง แต่ไม่ยอมช่วยตัวเอง) แต่ไม่ยอมละวางอุปาทานนั้น ทั้งๆที่วางแล้วจะไม่ทุกข์

(เปรียบเทียบเด็กที่ไม่ยอมไปไหนเมื่อไม่มีคนอุ้ม ไล่เครื่องให้เพื่อหากนมมาอุ้ม)

อธิบายกวีกรรม

(1) นัยที่ 1

1.1 แสดงความรัก ความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูก

1.2 บุคคลควรช่วยตัวเองตามกำลัง

(2) นัยที่ 2

เคยมี เป็นการขีตมันด้วยอุปาทาน จึงควรละวางเสีย

เพลงหัวลานนอนเปล

โอะละเห...เฮ...เห

หัวลานนอนเปล

รวิชาวเมาเขากิน

หัวลานมากินเอย.....

ตกสะพานลอยไป

อธิบายกวีกรรม

แนกกวีกรรมไม่ชัดเจน

เพลงเจ้าเนื้อเย็น

เจ้าเนื้อเย็น....เอย

พาน้องไปเล่นหาดทราย

นำมันมาแลวจะพาเจ้าลอยหาย

แสนเสียดายนะพ่อคุณ (1,2)

เนื้อเพลงแสดงความรักและการใช้คำพูดอันเป็นปิยวาจา ในการ

ตักเตือนลูก และแสดงความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูกถึงอันตรายที่ลูกจะได้รับจากการไปเล่นที่หาดทราย โดยที่อันตรายนี้แม้จะผ่านโลกมามากกว่ารู้ดี แต่ลูกไม่รู้

อธิบายกวีกรรม

(1) เป็นธรรมชาติที่ พ่อ-แม่ ย่อมรักและห่วงใยลูก

(2) ผู้เกิดก่อนย่อมมีประสบการณ์ของโลกมากกว่าผู้เกิดทีหลัง

เพลงเจ้าเนื้อเย็น

เนื้อเย็น...เอย

แม่ให้ไปเล่นในน้ำ

ดาเซ เหรา จะพาไปเขากำ

ตาลำเจ้าคนเดียว (1,2)

เนื้อเพลงเป็นข้อความที่แม่บอกกับลูกอย่างอ่อนหวาน ถึงเหตุผลที่

ไม่ให้ไปเล่นน้ำ เพราะเป็นห่วงว่าลูกจะถูกสัตว์ร้ายในน้ำทำอันตราย

อธิบายกติธรรม

- (1) เป็นธรรมดาที่แม่ยอมรักลูก
- (2) เป็นผลต่อเนื่องจากข้อ 1 คือเมื่อลูกซำบซึ่งในความรักความห่วงใยของแม่จะมีความกตัญญูต่อแม่ และกตเวทีด้วยการไม่ไปเล่นน้ำ

เพลงทองสุ่ย

ทองสุ่ย....เอ๋ย	สุกเสียแล้วเจ้ายังจะย่อย
แหมะทำสายสร้อย	จอมขวัญจะรอยพวงมาลัย
เนื้อเอ๋ยเนื้ออยู่ไหน	ให้พวงมาลัยลอยวน

อธิบายกติธรรม

เนนคติธรรมไม่ชัดเจน

เพลงทองดี

ทองเอ๋ยทองดี	แม่เขาคีเขารัน
ดีเสียจะรับขวัญ	ดาวันเจ้าคนเดียว (1)

เนื้อเพลงเป็นการปรารภกลับเด็กว่า การที่แม่กินนี้มิได้เพราะความเกลียด มีความหมายแฝงว่าดีเพื่อให้ลูกหลานจำ และละเว้นการประพฤติไม่ดีหลังจากดีแล้วแม่ถึงกับรับขวัญลูกนั้นเป็นเพราะความรักความสงสารลูกนั่นเอง

อธิบายกติธรรม

- (1) เป็นธรรมดาของแม่ที่ยอมรักและสงสารลูก

เพลงลูกแง

แหงะแง.....	<u>ควายหลงแม่จะกินนมใคร (1)</u>
กินนมตกแดน	ทองแบนทองใส

เนื้อเพลงเสียดสีเด็กที่ไม่มีแม่ ว่าไม่มีใครอุปถัมภ์กว่าผู้จริงจริง มีความหมายแฝงถึงพ่อแม่ว่า หน้าที่อย่างหนึ่งคือต้องเลี้ยงดูลูก

อธิบายกติธรรม

- (1) แม่มีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูลูก

เพลงนกเขาปล่อย

โอ้เจ้านกเขาปล่อยเอ๋ย

เย็นลงหน่อยจะมารั้ง (1)

ส่งสารเจ้านกเขาขังเอ๋ย (2)

ปลัดก็อยู่รังอยู่ตัวเดียว

บทเพลงนี้เปรียบเทียบให้เห็นภาวะตรงกันข้ามกัน สองอย่าง คือ นกเขาปล่อยกับนกเขาขัง โดยมีคำชี้แจงว่า "ส่งสาร"(นกเขาขัง) แสดงให้เห็นว่า โดยทั่วไปบุคคลชอบนิสระภาพ ต้องการที่จะได้รับการปลดปล่อย แต่เพลงนี้ยังแสดง ต่อไปว่าแม้จะได้รับการปลดปล่อยแต่บุคคลต้องรู้จักบังคับตัวเอง(มีวินัยในตนเอง) ให้อยู่ในกรอบอันควรคัง เช่นนกเขาปล่อย บทบาทหน้าที่ของนกเขาปล่อยก็ต้องกลับรังในเวลาเย็น ซึ่งเมื่อถึงเวลานกเขาปล่อยก็กลับมารั้งจริงๆไม่หนีหายไปเหมือนนกป่าตัวอื่นๆ จากจุดนี้ทำให้เห็นว่านกเขาปล่อยนั้นได้รับการฝึกมาเป็นอย่างดีแล้ว แต่นกเขาขังอาจยังฝึกไม่เพียงพอจึงต้องจับขังอยู่ต่อไป อีกประการหนึ่งถ้าไม่มองในแง่ว่านกเขาปล่อยมีความซบผิดชอบรู้จักบังคับตัวเองให้อยู่ในกรอบ อาจมองได้ว่านกเขาปล่อยเป็นนกที่มีความรักในถิ่นที่อยู่ก็อาจเป็นไปได้

อธิบายคติธรรม

- (1) ความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง
- (2) บุคคลชอบตนเอง นิสระภาพ

เพลงนกเขาขัง

โอ้เจ้านกเขาขังเอ๋ย

ปลัดก็อยู่รัง (1)

ขังเกิดแม่จะฟังเสียงเล่น

เสียงเย็นพ่อน้ำ

เพลงนี้แสดงความรู้สึกของคนที่ติดข้อจำกัดขัง แต่ความรู้สึกนี้ไม่น่าจะเป็นความส่งสารที่นกเขาต้องปลัดก็อยู่รังแต่เพียงตัวเดียว เพราะถ้าส่งสารจริงก็ควร จะปล่อยให้เป็นอิสระ นอกจากไม่ปล่อยให้เป็นอิสระแล้วยังกำชับให้มันขังเพื่อจะฟังเสียงอีกควายมองแล้วออกจะเป็นการเห็นแก่ตัว

อธิบายคติธรรม

- (1) การปลัดพราดควายนี้รักและเคารพภาวอิสรภาพทำให้เกิดทุกข์

2.32 กลุ่มเสียดสีสังคมและแสดงวิถีชีวิตชาวบ้าน

เพลงไหวครู

สิบนิ้วลูกจะประนม
ลูกไม่มีครูกับเขา (1,3,4)
เข้บกระหงไม่สู้ม
จะไหวพระศรีเจ้าของนา (2) (สร้อย)

กรกลมขึ้นเหนือเกศา
ลูกจะไหวเจ้าของนา (5) (สร้อย)
ลูกไหวพระภูมิเจ้าที่

ทั้งพระนเรศอยู่เบื้องซ้าย
ทั้งครูขาวจาวทั้งครูขาวเหนียว
ลูกว่าอะไรอย่าให้มันผิด
มานั่งในคอช่วยคอบัญญา(จ๋า)

ทั้งพระนารายณ์อยู่เบื้องขวา (สร้อย)
ที่ลูกได้เกี่ยวไคกว่า (สร้อย)
เหมือนยังกับริค้ำไม้คา
ลูกรักจะว่าเพลงเอย

(เอ็งเอย เพลงเอย มานั่งในคอช่วยคอบัญญา ลูกรักจะว่าเพลงเอย)

เนื้อเพลงกล่าวถึงเหตุการณ์-ความคิดของผู้ร้อง ก่อนที่จะเริ่มว่าเพลงเกี่ยวขาว โดยเริ่มต้นด้วยการไหวครูก่อน การไหวครูนี้มิใช่เฉพาะครูที่ให้ความรู้โดยตรง แต่ไหวไปหาคณะแต่ครูเฝ้าหลักจำ ครูที่ประจำเพลงที่ตนร้อง(ครูขาวจาว, ครูขาวเหนียว) เทพที่ถือว่าทรงภูมิปัญญา(นเรศ-ลancel) เทพที่เป็นวงศ์แห่งการรักษา(พระนารายณ์) ตลอดไปจนถึง เจ้าของนาทั้งที่เป็นมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์ ชี้ให้เห็นกิจกรรมในแง่การอ่อนน้อมถ่อมตน ยอมรับใ้การถ่ายทอดความรู้จากผู้อื่นมาสู่ตนในระบบสังคมประเพณีอันเป็นการยกย่องให้เกียรติ ให้ผู้อื่นร่วมในความสำเเร็จของตน ทั้งยังเป็นการแสดงความกตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณเหล่านั้นด้วย จากการว่าเพลงไหวครูนี้จะเห็นว่าผู้มีพระคุณที่กล่าวถึงเป็นพวกนามธรรมและสถาบัน ไม่มีครูหรือใครคนใดที่มาทวงถามคำสรรเสริญหรือสิ่งตอบแทน ซึ่งผู้ร้องไม่ต้องกล่าวถึงก็ได้ แต่เมื่อมีการสรรเสริญขึ้นมาก็ชี้ให้เห็นว่าผู้ร้องเป็นกนเชื่อสัจย์คือผู้มีพระคุณ (แม้จะเป็นประเภทครูหลักจำก็ตาม) การสรรเสริญผู้มีพระคุณของศิษย์ยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงการทำหน้าที่อันดีแล้วของครู(จึงได้ศิษย์ที่ศิษย์มีความกตัญญูกตเวทิตา) และการทำหน้าที่อันดีแล้วของศิษย์ (ได้ดีแล้วก็ไม่ลืมพระคุณของครู แม้แต่ตอบแทนด้วยวิธีอื่นไม่ใคร่ใช้วิธีการสรรเสริญให้ผู้อื่นรู้)

อธิบายกติธรรม

- (1) ความกตัญญูภักตเวทิตา
- (2) ทิศ 6
- (3) ความอ่อนน้อม
- (4) ความเชื่อสัตย์
- (5) ความเคารพในสิทธิ (ของเจ้าของนา)

เพลง โยน โยน โยน

โยน โยน โยน	โยนเขากอไผ่
ช่างงาเล็ก	แจกงาใหญ่
ดอกไม้จะบาน	ผ้าไปทำงาน
<u>เมียเล่นชู้</u> (1)	ผ้าไม่อยู่
มีชู้กลางวัน	ลูกชู้ไปกิน
<u>ตะวันเพลเอย</u> (2).....	

เนื้อเพลงเสียดสีภรรยาที่ไม่ทำหน้าที่ของตน (คือจัดการขายเรือน) ในขณะที่สามีออกไปทำหน้าที่ของตน (คือหาเลี้ยงครอบครัว) นอกจากไม่ทำหน้าที่ของนางแล้วยังละเมิดสิทธิของสามีด้วยการเล่นชู้ สิ่งเหล่านี้ไม่ควรทำและไม่ควรเอาเยี่ยงอย่าง

อธิบายกติธรรม

- (1) ความไม่สันโดษในสามีของตน
- (2) การละทิ้งหน้าที่ของภรรยา

เพลงลูกสาวโลธ

ลูกสาวโลธเอย	ลูกสาวชาวเมืองเหนือ
<u>ทาชมันเป็นเนื้อ</u>	<u>งานการก็ไม่เป็น</u> (1)
<u>จะหงขาวแต่ละหมอ</u>	<u>สิ้นกินเป็นเกวียนเข็น</u> (2)
ทำอะไรก็ไม่เป็น	หน้าทะเลไม่รู้อาย

เนื้อเพลงแสดงถึงการกำหนดบทบาทของสตรีว่าต้องเรียนวิชาการจัดการ
งานเรือน เพื่อรับหน้าที่แม่บ้านในอนาคต โดยเสียดสีว่าลูกสาวบ้านนี้(ชาวเหนือ) วันๆ
วาแต่แต่งตัวซึ่งไม่ใช่หน้าที่ และไม่ฝึกหัดการงานซึ่งเป็นหน้าที่ ผลจากการทำงานตาม
หน้าที่ไม่เป็นนั้น ก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองเป็นอันมาก เพลงยังย้ำต่อไปอีกว่าแม่ถูกเสียดสี
ยังไม่ละอาย ชี้ให้เห็นถึงสตรีที่ไม่มีคุณสมบัติของแม่บ้านแม่เรือนเป็นสิ่งที่น่าละอาย

วิพากษ์วิจารณ์

- (1) การกระทำตามบทบาทและหน้าที่
- (2) การประหยัด

เพลงลูกสาวชาวตลาดกรวด (ส่วนวนที่ 1)

ใครเอ๋ย	ลูกสาวชาวตลาดกรวด
พ่อแม่เจ้าชิวค	ว่าลูกสาวของเจ้าดี
ให้เขากินขอบค	เสียดจนวงไม่มี
<u>เขาเหลือไว้ให้</u>	<u>เพียงแต่ใส่ห่อขี้(1)</u>
พ่อแม่เจ้าอวดดี	เป็นอย่างนี้แหละแม่นา

เนื้อเพลงนี้เป็นการเสียดสีพ่อแม่ที่ช่วยลูกลอเวลาว่าลูกสาวตัวดี โดยไม่คำนึง
ถึงว่าลูกสาวของคนมีความประพฤติเช่นไร ทำให้เป็นที่เยาะเย้ยตลกจากผู้อื่นได้ ถือ
ว่าพ่อแม่ไม่ได้ทำหน้าที่พ่อแม่ที่ดี ถือเสียดลูกโดยไม่ปลูกฝังให้ได้ดีแท้กลับโฆษณาว่าลูกดี
ถึงการกระทำเช่นนี้เป็นสิ่งซึ่งสังขยไขยกของ มองในนัยกลับจะเห็นว่าคนที่ผิดพลาดไปแล้ว
ก็ยังรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนผู้อื่นก็ยังพออนุญให้ได้ อนึ่งคำว่า "อวดดี" ในเพลงน่าจะตีความ
หมายได้ว่าเป็นอาการของการยกตนข่มท่าน ยกลูกสาวตนเองข่มลูกสาวคนอื่น ซึ่งแสดง
ความไม่รู้จักตนว่าอยู่ในสถานะใดมีความสามารถเท่าใดจึงคิดแต่จะเพ่งโทษผู้อื่น นอกจากนี้
การอวดดีดังกล่าวยังแสดงถึงความไม่รู้จักเหตุ (ว่าปากเสียเป็นเหตุให้คนอื่นเกลียด)

วิพากษ์วิจารณ์

- (1) การไม่ทำหน้าที่ของพ่อแม่ ถือเสียดลูกปลูกฝังให้ลูกเป็นคนดี

- (2) - รู้จักเหตุ ว่าการกระทำของตนเป็นเหตุให้เกิดผลอย่างไร
- รู้จักตน ว่ามีบทบาทหน้าที่อะไร มีความสามารถเพียงใด
- อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน
- การไม่เพ่งโทษผู้อื่น

เพลงลูกสาวชาวตลาดกรวด (ส่วนที่ 2)

ลูกสาวชาวตลาดกรวด	พ่อแม่ช่างอวดว่าลูกสาวตัวดี
ออกมาเล่นหลังสวน	นางมาเป็น เช่นนี้
อวดว่าลูกสาวดี	มาเป็น เช่นนี้แม่คุณ

อธิบายคติธรรม

เช่นเดียวกับส่วนที่ 1

เพลงนางประทุม

นางเอยนางประทุม	สระสวยรวมลุ่ม
เกิดในพุ่มบุบผา	ญาติเลี้ยงไว้
เติบโตใหญ่ขึ้นมา	ญาติไปป่า
ให้เจารอยพวงมาลัย	<u>ล่อยเอยล่อยแล้ว</u> (1)
<u>ไหนดองแก้วเจ้าเลี้ยงไป</u>	<u>เนื้อก้อยไหนด</u>
<u>พวงมาลัยล่อยวน</u>	ถ้าเป็นเนื้อก้อยกล
<u>ให้ล่อยวนสวมคอ</u> (2)	ให้ร่วมเรียงเคียงหอ
กับสาวน้อยแมนา.....	

เนื้อเพลงแสดงถึงบทบาทของหญิงในสังคม ที่ไม่ควรแสดงความต้องการจนออกนอกหน้า ดังเช่นนางประทุม เมื่อเติบโตเป็นสาวก็ต้องการที่จะพบเนื้อคู่ แต่ก็แสดงออกเพียงแค่เลี้ยงพวงมาลัยไป ไม่อาจคิดริ้นแสวงหาหรือแสดงออกมานอกหน้าได้ การเลี้ยงพวงมาลัยของนางประทุม ชี้ให้เห็นอย่างหนึ่งว่าความต้องการหรือความมุ่งหวังที่อยู่นอกเหนืออำนาจที่จะทำได้นั้น มนุษย์หาทางออกเพื่อทำให้เกิดทุกข์น้อยลง โดยยกให้เป็นผลของกรรม คือเชื่อในกฎแห่งกรรม

อธิบายคตินิธิธรรม

- (1) การไม่แสดงความต้องการจนออกนอกหน้าของผู้หญิง
- (2) กฎแห่งกรรม

เพลงลูกเขย-พอลดา

โอะละเห้โอะละฮัก	ตื่นแต่คึกว่าจะไปบ้านพลับ
ลูกเขยเดินขยับขยับ	จะมารับพอลดา
พอลดามาแล้วโหวย	พอลดามาแล้ววา
โอนกกระสา	หุงข้าวต้มแกง
โอนกกระทงหัวแดง	กินน้ำกระโตงสง

อธิบายคตินิธิธรรม

เพลงนี้ไม่เน้นคตินิธิธรรม

เพลงหมงเมง

หมงเมงเอย	หมงเมงตาละปัด
รูปร่างสันทัด	มีเมียสองคน
เมียข่อยชื่อแม่พวง	เมียกลางชื่อแม่จัน
<u>รักน้องไม่เท่ากัน</u> (1)	โอะหมงเมงเอย

เพลงนี้เป็นสำนวนเสียดสีคนที่มีการยามากกว่าหนึ่ง มีความหมายเช่นเดียวกับเพลง พญาหงส์ทอง มีคติว่าการมีการยามากกว่าหนึ่งคนนั้นเป็นการยากที่จะให้ความเป็นธรรมเสมอ

อธิบายคตินิธิธรรม

- (1) ความยุ่งยากที่เกิดจากการมีการยามากกว่าหนึ่งคน

เพลงนางแมว

นางแมวเอย	ทานโห้ขอฝน
โห้ขอน้ำมันต์	รดหัวนางแมวบ้าง

ขอเป็ยคำจาง
 ในภูทังชาว
 ชาวเกวียนละสองร้อย
 ไปซื้อหมากกิบ
 ลูกสาวโตโต
 ทังซาวก็ไม่ถูก
 ทำดาแดงแดง
 ฝนก็ตกลงมา

หามนางแมวมมา
 ออย่าให้ชาวตาชบอย
 ออยล่ำละยี่สิบ
 ถึงเมืองไซโย
 เร่งให้มีลูก
 ลูกไม่อย่าให้แพง
 รอนรำรอนเร
 ฝนก็ตกลงมา

อธิบายคติธรรม

เพลงนี้คติธรรมไม่เด่นชัด

เพลงวัดนอก

วัดเอ่ยวัดนอก
 ดอกเอ่ยดอกคำก็แพง
 เจ้าก็มีตัวแล้ว
แดงเอ่ยตัวไปล่อชู⁽¹⁾

มีแต่ดอกแดง
 สาวน้อยจะห่มสีชมพู
 จะแดงไปให้ใครดู
เขากรุกันเต็มใจ^(2,3)

เพลงนี้มีเนื้อความเสียดสีสตรีที่แต่งงานแล้ว ยังชอบแต่งตัวสุดตา(ใช้
 เลื่อนผ้าสีชมพูซึ่งถือว่าเป็นสีแจ่ม) โดยลงความเห็นว่าเป็นการแต่งตัวเพื่อให้ชายอื่นมอง
 เป็นการสื่อเจตนาว่าต้องการ"ยั่วชู" คำว่า"ยั่วชู"นี้มีความหมายสองนัย คือ ยั่วชาย
 อื่นนอกเหนือจากสามีให้หลง หรือมีชู้อยู่แล้วจึงต้องแต่งตัวเพื่อให้หลงใหลมากขึ้น
 เนื้อเพลงยังปรามต่อไปว่าความลับไม่มีในโลก ไม่ว่าเธอจะพยายามปิดบังอย่างไร
 การกระทำของเธอก็เป็นการสื่อเจตนา

อธิบายคติธรรม

- (1) ไม่สันโลษในกาม
- (2) ความลับไม่มีในโลก
- (3) กรรมสื่อเจตนา

เพลงสี่ซมท

ผ้าสี่ซมทอยู่ยหน้าต่าง	ตกลงมาข้างล่าง
กลายเป็นงูมะสอ	ถ้าสาวน้อยฮอฮาได้
ให้เก็บเอาไปพันคอ	มันเป็นงูมะสอ
<u>พันคอแม่กุก!</u> (1).....	

เนื้อเพลงนี้กล่าวถึงผ้าสี่ซมทผืนหนึ่งที่อยู่ยหน้าต่าง แต่เมื่อเปลี่ยนที่ไว้ก็กลายเป็นงูมะสอ (มีผู้เสนอว่างูมะสอคืองูลายสอ) ในสถานการณ์อย่างนี้ทำให้เกิดการหาทายว่าถ้าใครฮอฮาได้ผ้าสี่ซมท (ซึ่งกลายเป็นงูในภายหลัง) ก็ให้เอาไปพันคอไว้จึงอาจหาทายได้ในภายหลัง ข้อความนี้ในลัทธิที่ค่อนข้างลึกซึ้งว่า ผ้าสี่ซมทแสดงถึงภาวะสิ่งของ , เหตุการณ์ต่างๆที่มีความเป็นไปตามสภาพของมัน ไม่ได้ให้ฤกษ์ให้โทษแก่ใครให้ เปรียบเหมือนจิตใจของเราในภาวะปกติ มันก็มีความเป็นไปตามสภาพ ไม่ได้ทำให้เป็นทุกข์ (ทุกข์ในอริยสัจ) แต่เมื่อเปลี่ยนภาวะเช่นผ้าสี่ซมทตกลงมาข้างล่าง ก็เปรียบเหมือนภาวะจิตใจที่ตกลงในภพที่ต่ำลง เช่นอยู่ในอารมณ์ โลก โกรธ หลง ภาวะนี้จะทำให้บุคคลที่เป็นเจ้าของใจเกิดเป็นทุกข์ในทันที ภาวะทางจิตที่ต่ำนี้ด เชื้อเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ก็วัตถุที่มีความเป็นไป(ไม่ว่าเราจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือไม่) อยู่แล้วตามสภาพ วัตถุเหตุการณ์เหล่านั้นก็จะกลายเป็นงูกัดเอาใจ บุคคลที่เล็งเห็นภาวะนี้ จึงไม่สนใจที่จะนำเอาผ้าสี่ซมทมาพันคอ เพราะมีความคิดที่ว่าถ้านำมาพันคอ(ยึดมันติดมัน) จะทำให้เกิดทุกข์ บทเพลงนี้จึงเป็นการเตือนว่า ผู้ใดที่เอาใจเข้าไปผูกพันกับภาวะ หรือเหตุการณ์เช่นนี้จะได้รับความทุกข์ จึงควรรู้ทัน(มีสติ)ในการเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆในโลก โดยเฉพาะสิ่งสูงสุดตาสุดใจ หรือสิ่งที่ทำให้อุปาทานเกิด เมื่อเกิดอุปาทานความทุกข์ก็ตามมา

อธิบายกถิธรรม

(1) ถ้าขาดสติ ก็จะได้รับทุกข์จากการยึดมั่น , อุปาทาน

เพลงนาละเก

นาละเกคนคก	ปลูกไวแถมพก
หนุ่มน้อยจะมีเมีย	แค้นใจไอกระรอก
มากัดเอาดอกมะพร้าวเสีย	เจ้าคชวัดมีเมีย
<u>ว่าจะกินยาตาย (1)</u>	<u>กินข้าวเหนียวหนึ่ง</u>
<u>กินน้ำผึ้งกับนมควาย (2)</u>	กินแจ่วไยตาย
<u>แค้นใจกระรอกเอย..... (3,4)</u>	

บทเพลงกล่าวถึงชายหนุ่มคนหนึ่งซึ่งอายุไม่มากนัก กำลังเตรียมตัวจะแต่งงานแต่มีเหตุ(ซึ่งเปรียบเทียบกับเกิดกระรอกมาเจาะดอกมะพร้าว) จึงกล่าวเป็นนัยว่าเจ้าสาวซึ่งกำลังจะแต่งงานกับหนุ่มนั้นก็มักจะถูกหนุ่มอื่นมาล่อยเซบขมเสียก่อน ทำให้เจ้าหนุ่มคนนี้แค้นใจมากถึงกับกินยาตาย แต่ก็ไม่ตาย บทาเนื้อเพลงจะเป็นในแง่ตลกขบขัน แต่ก็ชี้ให้เห็นคติธรรมหลายประการ คือ

1. ความเป็นทาสอารมณ์ของชายที่คิดหวัง ทำให้หาทางออกในการแก้ปัญหาที่ไม่ดี(โดยการกินยาตาย) ทั้งๆที่ควรนำวิธีการแก้ปัญหาที่ดีว่านี่ถ้าไม่ใช่อารมณ์จนเกินไป
2. ความไม่รู้จักเหตุของชายคนนี้ คือต้องการจะกินยาตายเพื่อให้เกิดผลคือตาย แต่ทำเหตุผิดคือกินข้าวเหนียวกับน้ำผึ้งและนมควาย ซึ่งอาหารชนิดนี้ควรจะเป็นยาบำรุงมากกว่า
3. ความผูกโกรธ คือเมื่อไม่ตายสุมใจแล้ว เหตุการณ์ก็ผ่านมาแล้ว อารมณ์โกรธแค้นก็จะคลายลง แต่ชายหนุ่มคนนี้ก็ยังคงผูกโกรธอยู่เดิมที่
4. เนื้อเพลงนี้กล่าวถึงชายหนุ่มซึ่งเป็นหนุ่มน้อย ทำให้เห็นได้ว่าการมีประสบการณ์น้อยทำให้ไม่รู้จักแก้ปัญหา จึงควรไปปรึกษากับผู้มีประสบการณ์มากกว่า ก่อนที่จะทำอะไรลงไป

อธิบายคติธรรม

- (1) การขาดสติในการแก้ปัญหา ทำให้ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาให้ลุล่วงได้
- (2) ถ้าต้องการผลอย่างไรต้องทำเหตุให้ตรงกับผลที่ต้องการ

- 3. ความผูกโกรธทำให้ใจไม่ผ่องแผ้ว ทำให้เกิดทุกข์
- 4. การแก้ปัญหาควรปรึกษาผู้ใหญ่ด้วย

เพลงทองสุข

ทองสุขเอ๋ย

ปลุกหัวไปลอยซอน (1)

ไต่ปลาสะโอเนื้ออ่อน

คิดซอนพอกถ...เอ๋ย

เพลงนี้กล่าวถึงผู้หญิงซึ่งทำงานไม่อาจลงในข้อไม่ผลัดเปลี่ยนเวลา ทำให้ได้ผลดีคือไต่ปลามา แม้จะคิดไม่ช้านัก แต่ก็เป็นอนุสติว่าความไม่ผลัดเปลี่ยนเวลา เป็นความเชื่อสัตย์ต่อหน้าที่ประการหนึ่ง ประท้วงกับความขยันเข้ามาหาถิ่นทำให้ชีวิตไม่ยุ่งยาก

อครอน

บายกติธรรม

(1) ความไม่ผลัดเปลี่ยนเวลา

เพลงลูกสาวชาวแพ

ลูกสาวชาวแพ

นั่งเรียงเคียงแม่

หมแห่สี่มธุ

แจกรักหัวแล้ว

จะแต่งไปให้ใครดู

แต่งตัวล่อชู

เขารู้กันเต็มใจ.....

บายกติธรรม

เพลงนี้เนื้อหา สาระและคติเหมือนเพลง วัฒนอก

เพลงเมรีซีเมา

ปลอบปลุกลูกขึ้นเกิดแม่เมรี

กินเหล้าเท่านี้ไม่ควรเมา

สองจอกสามจอกก็รอกเข้า

แม่เมรีซีเมาก็กลับไป (1)

เพลงนี้แสดงสภาพของคนที่ขาดสติเพราะดื่มเหล้าเข้าไป เป็นภาพที่

น่าดู เสียบุคลิก ไม่ควรทำ

บายกติธรรม (1) การขาดสติจากการเสพยาของมีนเมา

เพลงตักตัก

ตักตักเอ๋ย
ว่าจะแกลงปลามา
พริกกระเด็นเขาตา

ถ้าจำพริก
ทำไมเป็น
สมน้ำหน้าตักตักเอ๋ย (1,2)

เพลงนี้เนื้อเพลงกล่าวอย่างไรขึ้นต้นถึงคนที่ทำอะไรไม่เป็นก็
ยังฝันทำอะไรโดยไม่ปรึกษาผู้รู้เสียก่อน ขอตั้งสมมุติฐานไว้ก่อนว่า กรณีนี้ผู้ร้องเพลงกล่าว
ถึงตักตักในแง่ที่มีโอกาสฝึกเรียน แต่ไม่ฝึกกลับถือดีตัวเอง จึงให้คิดว่าทำอะไรโดย
ไม่พิจารณาใคร่ครวญถึงความสามารถของตน ชนิดของงาน ทำให้ผลงานไม่ปรากฏ
และทำให้เป็นที่สมน้ำหน้าเยาะเย้ยจากบุคคลทั่วไป

อธิบายกติกรรม

- (1) ความไม่รู้จักตนไม่ประมาณความสามารถของตน
- (2) ความไม่รู้จักเหตุความไม่รู้จักผล

เพลงจันทร์เจ้า

จันทร์เอ๋ยจันทร์เจ้า
ขอแหวมทองแดง
ขอช่างขอมาในทองขาซี
ขอเคียงตั้งในทองจานอน
ขอยายชู้เลี้ยงน้องข้าเกิด

ขอชาวขอแกง
ลูกจันทองชา
ขอแก้วในทองชานิ่ง
ขอละครในทองชาดู
ขอยายเกิดเลี้ยงตัวข้าเอง

เพลงนี้แสดงความหมั่นใจของผู้ที่แข่งแรงกว่า คือผู้ที่เสียสละ
เพื่อคนที่อ่อนแอกว่าคือน้อง โดยเห็นได้จากคำพรรณนาตามเพลง ขอทุกอย่างให้
น้องก่อน สำหรับตัวเองขอเพียงสิ่งเดียวและขอทีหลังกว่า ส่วนตอนสุดท้ายของเพลง
ที่ว่า ขอยายชู้เลี้ยงน้องข้าเกิด ขอยายเกิดเลี้ยงตัวข้าเอง ซึ่งให้เห็นว่าการ
เสียสละนี้หมั่นใจอย่างยิ่ง เพราะพี่เองก็ยังช่วยตัวเองไม่ได้เหมือนกัน

อธิบายกติกรรม

ความเสียสละ

เพลงวัดโบสถ์ (ส่วนที่ 1)

วัดเอ๋ยวัดโบสถ์

ปลูกข้าวโพดสำลี

ขามลูกเขยตกยาก

แม่ยายก็พรากรูกสาวหนี (1, 2)

ข้าวโพดสำลี

ตั้งแต่นี้จะโรยรา

เนื้อเพลงกล่าวถึงภาวะที่สามีไม่สามารถทำหน้าที่ของสามีได้เต็มที่ คือไม่สามารถทำให้ภรรยาเกิดความสุขใจ (โดยมองจากสายตาพ่อตา แม่ยาย) แม่ยายจึงพรากรรยาลกลับมา ภาวะเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าในการกระทำสิ่งใด หรือรับผิดชอบอะไร ก็จำเป็นต้องเตรียมตัวให้พร้อมที่จะรับผิดชอบได้เสียก่อน สำหรับหญิงที่มีพ่อแม่ที่ดีมีความสุขจากเงินก็ควรเตรียมพร้อมทางด้านนี้ไว้ก่อน มองอีกแง่หนึ่งชี้ให้เห็นถึงความรักความห่วงใยของแม่ที่มีต่อลูก จนยอมที่จะทำอะไรอย่างไม่มีเหตุผลก็ได้ คือพรากรูกสาวมาจากสามีของเขา ในนัยลึกๆลงไปน่าจะมองได้ว่า สามีผู้ขาดความสามารถในการหาเลี้ยงครอบครัว หรืออาจขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว อาจเกยหาเลี้ยงชีพอยู่ในระดับที่มาก่อนหน้านั้นยากกว่าสิ่งนี้อาจจะเนื่องมาจากโอกาสไม่ดี หรืออาจเกิดจากความประมาทแล้วยังมาถูกตำหนิโดยแม่ยายอีก ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็ขยามเคราะห์พระคุณเจ้าพระเส้าร์แทรก ซึ่งเพลงก็เปรียบเทียบให้เห็นถึงชีวิตของลูกเขยว่านับวันจะโรยราลงไป

อธิบายกวีธรรม

- (1) การขาดความรอบคอบทำให้เกิดความสุขเสีย
- (2) การขาดความรับผิดชอบ

เพลงวัดโบสถ์ (ส่วนที่ 2)

วัดเอ๋ยวัดโบสถ์

มีตนโตนคเจ้าคตน

ขุนทองไปปล้น

ปานฉะนี้ไม่กลับมา

คคชวไปเพื่อ

ก่อเรือไปหา

เขากี่รำลือมา

ว่าขุนทองตายแล้ว

เหลือแต่กระดูกกลูกแก้ว

แพรวไ่ว้ในคง

ขุนศรียกกระบี่
ลงท้ายเรือหงส์

ขุนฉัตรถือธง
ปลงศพขุนทอง (1,2)

บทเพลงพรรณาดึงเจ้าขุนทองวิ่งไปปล้น (เป็นการปล้นเพื่อเอาเชลยคืน) แล้วเสียชีวิตลงในตอนที่ไปปล้น การกระทำครั้งนี้เป็นการเสียสละอย่างสูง จึงได้รับการยกย่องเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากในพิธีศพก็มีพวกข้าราชการชั้นสูงๆมาร่วมพิธีเป็นอันมาก

อธิบายคติธรรม

- (1) การเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นสิ่งที่พึงกระทำ
- (2) ทำดีได้ดี

เพลงโยนนอง

โยน โยษ โยน	โยนนองไหน
โยนนองหลวง	เก็บผักขวงมาใส่เรือนอย
พอมเมเตราสรอย	สาวนอยเวียนเทียน
ช่างกิดช่างเขี่ย	เป็นท้าวอะไร
เป็นท้าวจึงใจ	มาโล่สำเภา
หมาโล่เท่า	จึงใจโคคน้ำ
หมาโล่ซ้ำ	จึงใจค้ำหมี
โลกลวขสองหวี	ทำขวัญจึงใจเว

เพลงนี้ลักษณะคติธรรมที่ได้ เช่นเดียวกับเพลงจึงใจ

อธิบายคติธรรม

ชี้ให้เห็นคติธรรมเช่นเดียวกับเพลงจึงใจ คือ

- (1) การไม่ต่อแยกกับคนพาลเป็นมงคล

เพลงโยนชิงช้า

โยน โยษ โยน	โยนชิงช้า
ทานาหนองไหน	ทานาหนองแหน

กระต่ายกระแต

สาวสาวหนุ่มหนุ่ม

อาบนํ้าทาตัว

เอาผ้าที่โหนมาซัก

เมื่อยงมุงๆ

มาวิ่งเข้าพุ่ม

อาบนํ้าทาโหน

เอาแป้งที่โหนมาทา

เอากระจกที่โหนมาส่อง

นกขุนทองร้องวีว...

อธิบายกวีธรรม เพลงนี้กวีธรรมไม่ชัดเจน

เพลงเรือเล่น (ส่วนที่ 1)

เรือเอ๋ยเรือเล่น

จอดไว้หน้าท่า...เอ๋ย

นายค่านายแดง

เตนอยู่หยับหยับ (1)

เรือเอ๋ยไปลมท่าจีน (2)

เสียข้าวเสียของ

มิไค่คิดเสียตาย (3)

เจ้าพญาตันตืด

คิดแต่ทองเรือมา.....

สามเส้นสี่บาท

ถนถั่งเต็มลำ

สุกที่แสงแมงทับ

จะไปรับเดือนสิบสอง

เอ๋ย...เป็นไปขึ้นท่ากรอง

เสียเงินเสียทอง

มีแต่เอาเช็ดหน้า

เก็บไปแล้วมิไค่คิด

บทเพลงนี้เป็นกล่าวถึงเรือจำว่าวซึ่งกำลังเดินทางไปทำพิธีแต่งงาน

มีการละเล่นบนเรือตลอดทางแสดงถึงภาวะคะนองใจด้วยความหวัง แต่เกิดอุปสรรคคือเรือล่ม ทำให้เสียข้าวเสียของเป็นอันมาก แต่เจ้าบ่าวก็ไม่ไค่คิดเสียตายมากมาย แม้จะเก็บไค่เพียงผ้าเช็ดหน้าผืนเดียวก็ตาม จากเหตุการณ์นี้ให้คิดที่ว่าคนเราจะคิดทำอะไรนั้นคิดได้ แต่จะทำสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับเหตุอันน่าใจ จากเหตุการณ์นี้เห็นได้ชัดว่าคนเราอาจพบอุปสรรคอันเป็นสิ่งไม่รักไม่ชอบใจได้ทุกขณะ บุคคลที่สัจธรรมในความข้อนี้อาจทำให้เป็นผู้ไม่ขาดสติเมื่อประสบอุปสรรค ดังเช่นเจ้าบ่าวที่เมื่อเพลงนี้กล่าวถึง... เราจะได้เห็นว่าคนเราไม่ควรจะเสียการ(พิธีแต่งงาน) เสียของ(เรือและข้าวของในเรือ) ยังต้องเสียใจอีก

อธิบายคติธรรม

- (1) มนุษย์คิดและทำได้ แต่ความสำเร็จอยู่นอกเหนืออำนาจ
- (2) คนเราย่อมประสบสิ่งไม่รักไม่พอใจเป็นธรรมดา
- (3) การแก้ปัญหาโดยใช้สติทำให้ไม่เกิดทุกข์ตามมา

เพลงเรือเล่น (สำนวนที่ 2)

เรือเอยเรือเล่น	สามเส้นห้าวา
จอดไวหน้าท่า	สี่พายกลองตีผลำ
นายแดงนายดำ	สองแสงงามระยิบ
พายกันหยับหยับ	จะไปรับนางสิบสอง
เรือลมท่าจีน	มีไปขึ้นท่ากรอง
เสียข้าวเสียของ	เสียเงินเสียทองมากมาย

เพลงนี้เนื้อความใกล้เคียงกับสำนวนที่ 1 แต่ขาดไปบางตอน คติที่ได้จึงเหมือนกัน เพียงแต่บทเพลงไม่ได้แสดงภาวะมีสติในการรับความเปลี่ยนแปลงหรืออุปสรรคของผู้ประสบอุปสรรคนั้น

3. จำแนกคติธรรมที่วิเคราะห์ได้

คติธรรมที่รวบรวมได้จากเพลงพื้นบ้านจังหวัดสิงห์บุรี ทั้งหมด 60 เพลง นำมาจำแนกประเภทของคติธรรม โดยเรียงลำดับตามความถี่ได้ดังนี้

1. ความรักความเมตตาของแม่ (พอ-พี่เลี้ยง)	14	สำนวน
2. ความกตัญญู (เพลงแสดงโดยนักร้องลิเก)	9	สำนวน
3. การทำหน้าที่ตามบทบาท (แม่-ลูก 7 สำนวน) (ศิษย์-ครู 1 สำนวน) (ภรรยา-สามี 1 สำนวน)	9	สำนวน
4. กฎแห่งกรรม	5	สำนวน
5. ไม่นั่นโดยในกาม	4	สำนวน
6. ไม่รู้จักเหตุไม่รู้จักผล	4	สำนวน
7. ความยี่ภักดิ์ในอุปาทาน	4	สำนวน
8. การขาดความรับผิดชอบ	3	สำนวน
9. ไม่รู้จักตัวเอง	3	สำนวน
10. ความริษยา , แข่งโทษผู้อื่น	3	สำนวน
11. ความอ่อนน้อม	2	สำนวน
12. กรรมสื่อเจตนา	2	สำนวน
13. ความลับไม้สีในโลก	2	สำนวน
14. ทุกข์แวลล้อมสังขารทั้งหลาย	2	สำนวน
15. การต่อสู้ในสังคม	2	สำนวน
16. ผู้เกิดก่อนขอมมีประสพการณ์	2	สำนวน
17. บุคคลรักอิสระภาพ	2	สำนวน
18. การไม่เสวนากับคนพาล	2	สำนวน
19. ความสามัคคี	2	สำนวน
20. บทบาทหน้าที่ , ความเสียสละ	2	สำนวน
21. บุคคลควรช่วยตัวเองตามกำลัง	1	สำนวน

- 22. ทำอะไรทำจริง 1 ส่วนวน
- 23. เตรียมพร้อมสำหรับภาระ 1 ส่วนวน
- 24. ทำดีเอาหน้า 1 ส่วนวน
- 25. ไม่ควรยุ่งเรื่องชาวบ้าน 1 ส่วนวน
- 26. ความเป็นคนเลี้ยงง่าย 1 ส่วนวน
- 27. ประณีประนอม 1 ส่วนวน
- 28. ความเป็นทาสอารมณ์ 1 ส่วนวน
- 29. ความสำรวม 1 ส่วนวน
- 30. ความขาดสติที่เกิดจากการเสพยาของมีนเมา 1 ส่วนวน
- 31. ความมีสติเมื่อเผชิญอุปสรรค 1 ส่วนวน
- 32. คนเรายอมประสพสิ่งไม่รักไม่พอใจ 1 ส่วนวน
- 33. บุคคลคิดได้ทำได้นั้นจะเป็นได้หรือไม่อยู่นอกเหนืออำนาจของตน 1 ส่วนวน
- 34. ความประหยัด 1 ส่วนวน
- 35. ความขยัน 1 ส่วนวน
- 36. ความตรงต่อเวลา 1 ส่วนวน
- 37. การใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการประกอบกิจการ 1 ส่วนวน
- 38. การพัฒนาความสามารถที่ยังคอยอยู่ 1 ส่วนวน
- 39. ความผูกโกรธ 1 ส่วนวน
- 40. ความลำเอียง 1 ส่วนวน
- 41. ความเคารพในสิทธิ 1 ส่วนวน
- 42. การใช้วาจาไพเราะ 1 ส่วนวน

เมื่อพิจารณาคุณธรรมทั้งหลายจะเห็นว่า เป็นคุณธรรมเกี่ยวกับความรัก ความเมตตาของแม่สูงกว่าคุณธรรมอื่นๆ ส่วนที่เหลือก็กระจัดกระจายออกเป็นหลายแนวด้วยกัน และเมื่อจัดคุณธรรมจะได้ดังนี้

1. กลุ่มบทบาทหน้าที่ ไต่แก

การทำบทบาทตามหน้าที่

- แม่-ลูก ไต่แกเพลงกาเหว่าสำนวนที่ 2,3,4,5 เพลง
นกเขาเอ๋ย เพลงลูกสาวชาวตลาดกรวดสำนวน
ที่ 1,2 เพลงโกเอ๋ยโก เพลงลูกสาวโจร
ศิษย์-ครู ไต่แกเพลงไหว้ครู
ลูก-แม่ ไต่แกเพลงชุดเดียวกับ แม่-ลูก และเพลงเจ้าเรือ-
สงวนสำนวนที่ 2,3
สามี-ภรรยา ไต่แกเพลง โยน โยน โยน เพลงหมิงเม้ง เพลง
พญาหงส์ทอง

ความเคารพ

- ความเคารพสิทธิผู้อื่น ไต่แกเพลงไหว้ครู
ความอ่อนน้อม ไต่แกเพลงลูกสาวชาวตลาดกรวดสำนวนที่ 1-2
เพลงไหว้ครู
ความลำเอียง เพลงหมิงเม้ง พญาหงส์ทอง

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่

- กลุ่มนี้ไต่แกเพลงนกเขาเอ๋ย เพลงวัดโบสถ์
สำนวนที่ 1 เพลงกาเหว่าสำนวนที่ 6 เพลง
นกเขาปล่อย

2. กลุ่มการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิตในสังคม

- ความรู้จักเหตุรู้จักผล ไต่แกเพลงตูกตึก เพลงลูกสาวชาวตลาดกรวด
สำนวนที่ 1,2 เพลงนาละเก
ความรู้จักตนเอง ไต่แกเพลงตูกตึก เพลงลูกสาวชาวตลาดกรวด
สำนวนที่ 1,2
การไม่เสวนากับคนพาล(รู้จักบุคคล)
ไต่แกเพลงจิงใจ เพลงโยนน้อง

2. กลุ่มการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิตในสังคม (ต่อ)

ความซื่อ

โคกแก เพลงทองสุข

ความประหยัด

โคกแก เพลงลูกสาวใคร

การต่อสู้ในสังคม

โคกแก เพลงนกกระจิบ เพลงนางอาน

การใช้ความสามารถเต็มที่

โคกแก เพลงซีกสาว

ความเสียสละ

โคกแก เพลงจันทร์เจ้า

ความเสียสละเพื่อส่วนรวม

โคกแก เพลงวัดโบสถ์สำนวนที่ 2

ความลับไม่มีในโลก

โคกแก เพลงวัดนอก ลูกสาวชาวแพ

การทำดีเอาหน้า

โคกแก เพลงแม่ศรี

กรรมสนอง

โคกแก เพลงวัดนอก ลูกสาวชาวแพ

ความตรงต่อเวลา

โคกแก เพลงทองสุข

ความไม่ยุ่งเรื่องชาวบ้าน

โคกแก เพลงจำจ้แม่ชุน

การประนีประนอม

โคกแก เพลงกาเหว่า

ความสามัคคี

โคกแก เพลงกาเหว่า เพลงกาเหว่า

ความซื่อสัตย์ของชนเฒ่า

โคกแก เพลงเมรี

ความสำรวม

โคกแก เพลงนางประทุม

3. กลุ่มสร้างศรัทธาต่อความดี

กฎแห่งกรรม

โคกแก เพลงกาเหว่าสำนวนที่ 1,2,3 เพลงจำจ้

แม่ชุน เพลงนางประทุม เพลงวัดโบสถ์สำนวน
ที่ 2

4. เปรียบเทียบคตินิยมในเพลงพื้นบ้านแต่ละหมวดหมู่

4.1 เมื่อพิจารณาคตินิยมทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นคตินิยมที่เกี่ยวกับความรักความเมตตาของแม่มากกว่าคตินิยมท่านอื่นๆ ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ 2 ประเด็นต่อเนื่องกัน คือ

4.11 การที่มีคตินิยมส่วนนี้มาก อาจเป็นเพราะ เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นเพลงร้องเล่นกันในบ้าน โดยใช้เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้-รู้สึกจากผู้ใหญ่ไปยังเด็ก ซึ่งผู้ใหญ่ในที่นี้ได้แก่แม่ และเด็กก็ได้แก่ลูก จึงชี้ให้เห็นลักษณะสังคมในสมัยที่เพลงเหล่านี้รุ่งเรืองว่าสัมพันธ์ภาพในครอบครัวโดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับแม่และลูกนั้นแน่นแฟ้นมาก

4.12 เมื่อพิจารณาในแง่หลักการเกี่ยวกับการถ่ายทอดคุณธรรมแล้ว นับว่าเป็นการถูกต้องอย่างยิ่งที่เน้นการปลูกฝังความผูกพัน ความรัก ความกตัญญูระหว่างแม่และลูก เพราะเด็กเล็กๆยังขาดประสบการณ์และความเข้าใจในคตินิยมคุณธรรมอื่นๆ อีกทั้งยังคอยด้านความสามารถในการตัดสินใจ การที่เด็กเชื่อมั่นในความรักความหวังดีของแม่ จึงเป็นทางปัดอภัยสำหรับเด็ก และเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อเป็นผลเมืองที่ติดต่อไปในวันหน้า

4.2 เมื่อจัดกลุ่มคตินิยม ก็จะแยกออกได้เป็นดังนี้

- กลุ่มบทบาทหน้าที่ (8 คตินิยม)
- กลุ่มการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิต (18 คตินิยม)
- กลุ่มการสร้างสรรชีวิตต่อความดี (1 คตินิยม)
- กลุ่มคตินิยมเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีกว่า (9 คตินิยม)
- กลุ่มสั่งจรรยาแห่งตน (7 คตินิยม)

ปรากฏว่า กลุ่มคตินิยมสร้างสรรชีวิตต่อความดี มีคตินิมน้อยที่สุด ส่วนกลุ่มคตินิยมการแก้ปัญหาและการดำรงชีวิตในสังคม มีมากที่สุด และเมื่อพิจารณาระบบสังคมประกิตจากเพลง จะพบว่า แบ่งเป็นการควบคุมพฤติกรรมคนในสังคมอยู่ 3 แนวดังนี้

1. การควบคุมพฤติกรรมคนในสังคม โดยการเยาะเย้ย คำเหน็บ

ซึ่งได้แก่เพลง

พญางหงส์ทอง ห่มเมง ลูกสาวชาวตลาดกรวด ลูกสาวใคร วัฒนอก
ลูกสาวชาวแพร เมรัยี่เมา ตุ๊กตัก ลูกแง โยน..โยน...โยน แมวหง่าว

2. การควบคุมพฤติกรรมคนในสังคม โดยการให้รางวัล ชมเชย

ซึ่งได้แก่เพลง

จิงโจ้ โยนน้อง วัดโบสถ์

3. การควบคุมพฤติกรรมคนในสังคม โดยเสนอสิ่งที่ควรกระทำอย่าง
กลางๆ ไม่ได้เป็นลักษณะควบคุม ซึ่งได้แก่เพลง

จำใจแม่คชขุน ทักสาว ไหว้ครู

เมื่อเปรียบเทียบโดยปริมาณของเพลงแล้ว ยิ่งชี้ให้เห็นชัดว่า ในระบบ
สังคมประเทิถ มีการควบคุมจากภายนอกใหญ่คดลมีพฤติกรรมตามความต้องการของสังคม
มากกว่าที่จะเป็นการเสนอแนะให้รู้จักวิธีการบังคับ ควบคุมตนเอง หรือที่เรียกว่ามี
วินัยในตนเอง และลักษณะของการควบคุมนั้น เป็นการควบคุมโดยการลงโทษมากกว่า
การให้รางวัล

จากข้อสังเกตดังกล่าวข้างต้น มีแนวโน้มที่จะชี้ให้เห็นว่า บทเพลงพื้นบ้าน
เหล่านี้จะเป็นส่วนเพลงหนึ่ง ที่ทำให้บุคคลในสังคม มีการทำดี เพราะกลัวการลงโทษเป็น
อันดับแรก และทำงามดีเพราะต้องการให้รางวัลเป็นอันดับต่อมา มีการตัดสินความ
ประพฤติของตนโดยให้สังคมเป็นเกณฑ์มากกว่าที่จะใช้ความรู้สึกต่อความดีหรือชบวนการ
ทางปัญญาเป็นเกณฑ์ จึงน่าจะได้ผลการวิจัยทำนองนี้ในสังคมอื่นๆ โดยเฉพาะวิจัยถอ
ไบวักถึง ความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดในเพลง ที่เป็นทั้งคติธรรมและไม่เป็น
คติธรรม ว่ามีความสัมพันธ์กับคนในสังคมอย่างไร และน่าจะได้ผลการวิจัยถึง
เพลงร่วมสมัยด้วย

ห้องสมุด

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา ศธ, คู่มือสอนจริยศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ฉบับทดลอง)
โรงพิมพ์การศาสนา, 2521
- กรมการศาสนา ศธ, คู่มือการศึกษาธรรมสำหรับเยาวชนตอน 1 โรงพิมพ์การ-
ศาสนา, 2524
- กรมการศาสนา ศธ, คู่มือการศึกษาธรรมสำหรับเยาวชนตอน 2 โรงพิมพ์การ-
ศาสนา, 2524
- กรมการศาสนา ศธ, การศึกษาจริยธรรมระดับอุดมศึกษาตอนที่ 1 โรงพิมพ์การ-
ศาสนา, 2524
- กรมการศาสนา ศธ, คู่มือสอนจริยศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับทดลอง)
โรงพิมพ์การศาสนา, 2521
- ราชวรุ่มณี พระ, บรรณานุกรมพุทธศาสตร์ โรงพิมพ์การศาสนา, 2524
- พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับทดลอง เล่มที่ 1-35 พิมพ์ครั้งที่ 2 ในปีฉลองรั้งดาภิเษก
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 โรงพิมพ์การศาสนา,
2514
- พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1 หลักสุภาษิตกรรมและธรรมศึกษาขั้นตรี สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
เล่ม 1 พิมพ์ครั้งที่ 26/2516, 82 หน้า
เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 16/2516, 68 หน้า
เล่ม 3 พิมพ์ครั้งที่ 12/2515, 75 หน้า
- อานนท์ อากาศิรม, สังคมวัฒนธรรมและประเทศไทย โรงพิมพ์แพรวพิทยา, 2519
- อนุমানราชชน พระยา, วัฒนธรรมเบื้องต้น ไทยมิตรการพิมพ์, 2524